

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

ANALÝZA VEŘEJNÉHO DLUHU V ČR

Autor práce: Michal Krumphanzl

© 2015 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra ekonomiky

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Michal Krumphanzl

Provoz a ekonomika

Název práce

Analýza veřejného dluhu v ČR

Název anglicky

Analysis of public debt in the Czech Republic

Cíle práce

Hlavním cílem je zhodnocení zadluženosti ČR.

Dílčí cíle zahrnují:

1. Deskripci vývoje veřejného dluhu ČR v letech 1993 – 2014.
2. Vertikální analýza veřejného dluhu.
3. Porovnání plánovaného a reálného deficitu.
4. Zhodnocení závislosti veřejného dluhu na politickém cyklu.
5. Sdružená regrese nákladů dluhové služby a veřejného dluhu.
6. Zjištění obecného povědomí o problematice.
7. Doporučení směřující k optimalizaci veřejného dluhu.

Metodika

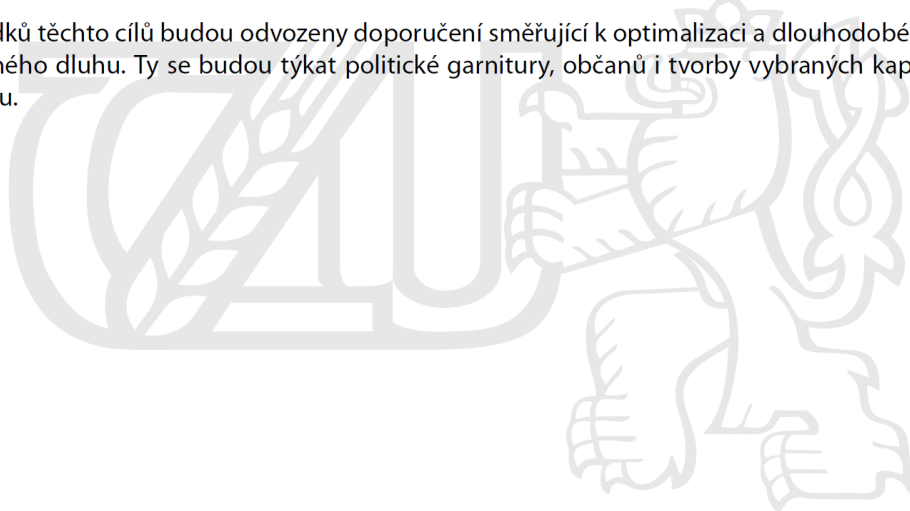
Hlavním cílem je zhodnocení zadluženosti ČR, především horizontální analýza formou deskripce vývoje veřejného dluhu ČR v letech 1993 – 2013 včetně ekonomického a politického kontextu a vertikální analýza zabývající se strukturou veřejného dluhu. Bude porovnáván plánovaný a skutečný deficit, dojde také ke zhodnocení teorie závislosti veřejného dluhu na politickém cyklu. Práce se bude též zabývat dopady veřejného dluhu. Jako zdroj informací poslouží oficiální údaje Ministerstva financí ČR, především Státní závěrečný účet a Statistika státního dluhu. Makroekonomické ukazatele budou pocházet z výpočtů Českého statistického úřadu, které se zakládají na stálých cenách roku 2010.

Zvláště bude sledován vztah mezi náklady dluhové služby a hodnotou veřejného dluhu. Jejich vztah bude popsán pomocí sdružené regrese. Data budou pocházet z evidence Ministerstva financí ČR. Vztah mezi náklady dluhové služby a hodnotou veřejného dluhu bude vypočítán pomocí programu Statistica. Tento výpočet projde kontrolou autokorelace pomocí Durbin – Watsonova testu.

Před zjišťováním obecného povědomí budou nejprve stanoveny hypotézy, na základě kterých bude sestavena anketa. Ta se bude skládat z deseti otázek, z čehož šest otázek bude na téma veřejný dluh a zbylé čtyři budou demografické údaje respondenta. Anketa bude umístěna na serveru www.vyplnto.cz na

období alespoň jednoho týdne, klade si za cíl posbírat odpovědi alespoň 150 respondentů. Ti budou instruováni aby zodpovídali jednotlivé otázky podle vlastní prvotní myšlenky, bez vyhledávání informací na internetu nebo z jiných zdrojů. Nejprve budou vyhodnocovány odpovědi jednotlivě a následně pomocí asociačních tabulek, které odkryjí souvislosti jednotlivých odpovědí.

Z výsledků těchto cílů budou odvozeny doporučení směřující k optimalizaci a dlouhodobé udržitelnosti veřejného dluhu. Ty se budou týkat politické garnitury, občanů i tvorby vybraných kapitol státního rozpočtu.

Doporučený rozsah práce

30-40

Doporučené zdroje informací

- ČERVENKA, M. Soustava veřejných rozpočtů. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-11-0.
DVOŘÁK, Pavel. Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-075-1.
HALÁSEK, D. Veřejná ekonomika. Opava: Optys, 2007. ISBN 80-85819-60-0.
KUBÍČEK, Jan. Hospodářská politika. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2006. ISBN 80-86898-99-7.
PEKOVÁ, J., J. PILNÝ a M. JETMAR. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-351-5.
PEKOVÁ, J. Veřejné finance: úvod do problematiky. Praha: Aspi, 2008. ISBN 978-80-7357-358-4.
TOMÁŠKOVÁ, Eva. Veřejné finance. Brno: Masarykova Univerzita, 2006. ISBN 80-210-4177-3.

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

Ing. Zdeňka Kroupová, Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 10. 3. 2015

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 10. 3. 2015

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 10. 03. 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Analýza veřejného dluhu v ČR“ jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 11. 3. 2015

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval Ing. Zdeňce Žákové Kroupové, Ph.D. za konzultace, odborné vedení a inspiraci při psaní bakalářské práce.

Analýza veřejného dluhu v ČR

Analysis of public debt in the Czech Republic

Souhrn

Hlavním cílem práce je horizontální a vertikální analýza veřejného dluhu ČR. Z analýzy je patrné poměrně uspokojivé umístění ČR mezi ostatními státy EU. Samostatně zadlužení ČR již tolik uspokojivé není. Konkrétně v roce 2013 by bez nutnosti hrazení dluhových nákladů došlo ke snížení schodku na 30,7 mld Kč, tedy snížení o více jak 62%.

Z výsledků ankety je patrné, že se veřejnost zajímá o stav veřejného dluhu a má o něm relativně dostatek informací. Za dobu existence samostatné ČR hodnotí občané vývoj veřejného dluhu i současný stav spíše negativně. Respondenti vnímají politickou zodpovědnost politiků za vývoj veřejného dluhu.

Politické strany by měly ve svém programu detailně popsat, jak chtějí řešit problematiku veřejného dluhu. Svá rozhodnutí by se měly naučit voličům vysvětlit. Politická garnitura by měla vytvořit dlouhodobou koncepci v politice veřejného dluhu, včetně jejího zakotvení v ústavě.

Ve zdravotnictví je třeba vrátit nedávno zrušené poplatky za ošetření u lékaře, recept a pobyt v nemocnici v původní výši, což přinese přibližně čtyři miliardy Kč ročně. Zavedení minimalistického školného ve výši 5000 Kč za semestr by při současných 308 000 studentech znamenalo příjem ve výši tří miliard ročně.

Klíčová slova: státní rozpočet, veřejný dluh, struktura dluhu, management dluhu, politický cyklus, dotazníkové šetření, následky dluhu, politická zodpovědnost, optimalizace dluhu

Summary

The main topic of this bachelor's thesis is analysis of public debt in the Czech Republic. Based on the analysis, the Czech republic is well positioned among other EU countries. Indebtedness itself isn't so acceptable. Expecially in 2013 without debt service costs would be the public deficit lower by 30,7 bilion CZK, decrease by more then 62%.

From the results of survey it's clear that public is interested about level of public debt and they have enough information. Since the independent Czech republic, Czech citizens evaluate public debt developments and current status rather negatively. Respondents perceive the political responsibility of politicians for the development of public debt.

Political parties in their program should describe in detail how they want to deal with the issue of public debt and they should learn to explain its decisions to public. Politic crew should create a long-term approach of public debt in politics, which should be enshrined in the Constitution.

In health care, it is necessary to return recently abolished fees for medical treatment, prescription and hospital stay in the original amount, bringing about four billion CZK a year. The implementation of tuition fees of 5000 CZK per semester, with current 308 000 students would mean an income of three billion CZK annually.

Key words: state budget, public debt, debt structure, debt management, political cycle, survey, debt consequences, political responsibility, optimization of the debt

Obsah

1. ÚVOD.....	13
2. CÍLE A METODIKA PRÁCE	14
3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	14
3.1 Rozpočet.....	15
3.1.1 Rozpočtové soustavy	15
3.1.2 Politický vliv na rozpočet	17
3.2 Veřejný dluh	18
3.2.1 Vymezení pojmu veřejný dluh.....	18
3.2.2 Vznik veřejného dluhu.....	19
3.2.3 Struktura veřejného dluhu.....	22
3.2.4 Management veřejného dluhu.....	23
3.2.5 Měnové riziko	25
3.2.6 Náklady dluhové služby.....	26
3.2.7 Důsledky veřejného dluhu	27
3.2.8 Meze dalšího vývoje	28
3.3 Legislativa v ČR a Evropské unii	29
4. VLASTNÍ PRÁCE	32
4.1 Vývoj veřejného dluhu v ČR.....	32
4.1.1 Období transformace.....	32
4.1.2 Období 1993 – 1996	33
4.1.3 Období 1996 - 1998	35
4.1.4 Období 1998 - 2002	38
4.1.5 Období 2002 – 2006	42
4.1.6 Období 2006 – 2010	44

4.1.7 Období 2010 – 2013	47
4.1.8 Zhodnocení vývoje zadluženosti	50
4.2 Náklady dluhové služby	52
4.2.1 Horizontální a vertikální analýza nákladů	52
4.2.2 Regresní analýza nákladů veřejného dluhu	53
4.3 Průzkum veřejného mínění	56
4.3.1 Anketa	56
4.3.2 Asociační tabulky	62
5. ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ	67
6. ZÁVĚR	69
7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	71
7.1 Literatura.....	71
7.2 Internet.....	73
8. PŘÍLOHY	75
8.1 Vývoj a struktura veřejného dluhu	75
8.2 Anketa	86

Seznam grafů

Graf č. 1: Státní dluh v roce 1993 – 1996 (v mld Kč)	34
Graf č. 2: Státní dluh v roce 1996 – 1998 (v mld Kč)	36
Graf č. 3: Státní dluh v roce 1998 – 2002 (v mld Kč)	39
Graf č. 4: Státní dluh v roce 2002 – 2006 (v mld Kč)	43
Graf č. 5: Státní dluh v roce 2006 – 2010 (v mld Kč)	45
Graf č. 6: Státní dluh v roce 2010 – 2013 (v mld Kč)	48
Graf č. 7: Struktura cenných papírů v roce 2010 - 2013 (v mld Kč)	49
Graf č. 8: Vývoj nákladů dluhové služby (v mld Kč).....	52
Graf č. 9: Úrokové náklady a veřejný dluh (v mld Kč)	53
Graf č. 10: Q1) Je pro Vás důležité znát stav veřejných dluhů?.....	56
Graf č. 11: Q2) Máte o vývoji zadlužování ČR dostatek informací z médií?	57
Graf č. 12: Q3) Vyhledáváte si aktivně informace o stavu veřejného dluhu?	57
Graf č. 13: Q4) Bez ohledu na předešlé otázky, jak byste zhodnotil(a) současný stav veřejných dluhů?.....	58
Graf č. 14: Q5) Na základě Vašich znalostí, jak byste hodnotil(a) současný stav veřejného dluhu ČR v porovnání se stavem před deseti lety?	58
Graf č. 15: Q6) Zohledňujete při výběru, které politické straně dáte hlas, její postoj k zadlužování ČR?.....	59
Graf č. 16: Q7) Na závěr několik otázek o Vás. Jste:	59
Graf č. 17: Q8) Do jaké věkové kategorie patříte?	60
Graf č. 18: Q9) Jaká je Vaše současná ekonomická aktivita?	60
Graf č. 19: Q10) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?.....	61

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Státní rozpočet v roce 1993 – 1995 (v mld Kč).....	33
Tabulka č. 2: Státní rozpočet v roce 1996 – 1997 (v mld Kč).....	35
Tabulka č. 3: Státní rozpočet v roce 1998 – 2001 (v mld Kč).....	38
Tabulka č. 4: Státní rozpočet v roce 2002 – 2005 (v mld Kč).....	42
Tabulka č. 5: Státní rozpočet v roce 2006 – 2009 (v mld Kč).....	44
Tabulka č. 6: Státní rozpočet v roce 2010 – 2013 (v mld Kč).....	47
Tabulka č. 7: Zadlužení vybraných členských zemí EU	51
Tabulka č. 8: Statistická významnost I	54
Tabulka č. 9: Korelace I.....	54
Tabulka č. 10: Statistická významnost II.....	54
Tabulka č. 11: Korelace II	55
Tabulka č. 12: Durbin – Watsonův test	55
Tabulka č. 13: Hypotézy	56
Tabulka č. 14: Hodnocení vývoje VD podle vyhledávání informací	62
Tabulka č. 15: Hodnocení vývoje VD podle informací z médií.....	63
Tabulka č. 16: Důležitost problematiky VD podle hodnocení vývoje	63
Tabulka č. 17: Důležitost problematiky VD podle současného stavu	64
Tabulka č. 18: Výběr politické strany podle vyhledávání informací.....	65
Tabulka č. 19: Výběr politické strany podle informací z médií	65
Tabulka č. 20: Státní dluh v roce 1993 – 1996 (v mld Kč).....	75
Tabulka č. 21: Státní dluh v roce 1996 – 1998 (v mld Kč).....	76
Tabulka č. 22: Státní dluh v roce 1998 – 2002 (v mld Kč).....	77
Tabulka č. 23: Státní dluh v roce 2002 – 2006 (v mld Kč).....	79
Tabulka č. 24: Státní dluh v roce 2006 – 2010 (v mld Kč).....	81
Tabulka č. 25: Státní dluh v roce 2010 – 2013 (v mld Kč).....	82
Tabulka č. 26: Vývoj nákladů dluhové služby (v mld Kč).....	84
Tabulka č. 27: Úrokové náklady k veřejnému dluhu (v mld Kč)	85

1. ÚVOD

Téma veřejného dluhu zůstávalo dlouhodobě v pozadí. Postupně se mu však média začínají věnovat a to především po bankrotu Argentiny v roce 2002. Její zadlužení začalo narůstat již v 70. letech 20. století, tedy 30 let před vyhlášením bankrotu. Na hranici bankrotu stál v roce 2008 také Island. Tamní soukromé banky byly vysoce zadlužené, z části v cizí měně, a tak je byl nucen stát znárodnit a přijmout půjčku od Mezinárodního měnového fondu. V současnosti se často hovoří o hrozícím bankrotu Řecka, který je se svým zadlužením na úrovni 176% HDP reálným kandidátem na odchod z Eurozóny. Pokud by došlo k jeho odchodu nebo bankrotu, ohroženi jsou především věřitelé, kteří drží pohledávky za 316 miliard EUR. I částečný odpis této hodnoty bude znamenat obrovské ztráty soukromých a státních subjektů. Může se tím zvýšit potřeba pomoci pro banky, penzijní fondy a další zainteresované subjekty. To má ve výsledku stejný efekt na státní rozpočty jako při udržení těchto institucí po ekonomické krizi v roce 2008.

Hrozba se zdá být za našimi hranicemi, nicméně i tyto státy měly nejprve dluh pod kontrolou, následně dlouhodobě docházelo ke kumulaci až po bankrot. Ten je bolestivý především kvůli ekonomické a měnové krizi, růstu nezaměstnanosti a dalším průvodním jevům. O zadlužení ČR se píše především od počátku milénia, kdy se výrazněji zvyšovaly schodky jednotlivých státních rozpočtů. Zájem médií kulminuje v roce 2009, kdy vlivem globální ekonomické krize hospodaří ČR s rekordním schodkem 192,2 mld Kč. Tuzemský bankovní sektor se těší dobrému finančnímu zdraví. To ušetřilo státnímu rozpočtu významný objem prostředků, které by musely směřovat na jeho sanaci a schodky v období krize by nabraly ještě dramatičtější vývoj.

Otázkou zůstává, kam až musí zajít situace v ČR, aby si problému všimla rozhodující část obyvatelstva, která bude následně požadovat od politické garnitury odvrácení současného negativního trendu a nastolení dlouhodobě udržitelných státních rozpočtů.

2. CÍL A METODIKA PRÁCE

Hlavním cílem je zhodnocení zadluženosti ČR, především horizontální analýza formou deskripce vývoje veřejného dluhu ČR v letech 1993 – 2013 včetně ekonomického a politického kontextu a vertikální analýza zabývající se strukturou veřejného dluhu. Bude porovnáván plánovaný a skutečný deficit, dojde také ke zhodnocení teorie závislosti veřejného dluhu na politickém cyklu. Práce se bude též zabývat dopady veřejného dluhu. Jako zdroj informací poslouží oficiální údaje Ministerstva financí ČR, především Státní závěrečný účet a Statistika státního dluhu. Makroekonomické ukazatele budou pocházet z výpočtů Českého statistického úřadu, které se zakládají na stálých cenách roku 2010.

Zvláště bude sledován vztah mezi náklady dluhové služby a hodnotou veřejného dluhu. Jejich vztah bude popsán pomocí sdružené regrese. Data budou pocházet z evidence Ministerstva financí ČR. Vztah mezi náklady dluhové služby a hodnotou veřejného dluhu bude vypočítán pomocí programu Statistica. Tento výpočet projde kontrolou autokorelace pomocí Durbin – Watsonova testu.

Před zjišťováním obecného povědomí budou nejprve stanoveny hypotézy, na základě kterých bude sestavena anketa. Ta se bude skládat z deseti otázek, z čehož šest otázek bude na téma veřejný dluh a zbylé čtyři budou demografické údaje respondenta. Anketa bude umístěna na serveru www.vyplnto.cz na období alespoň jednoho týdne, klade si za cíl posbírat odpovědi alespoň 150 respondentů. Ti budou instruováni, aby zodpovídali jednotlivé otázky podle vlastní prvotní myšlenky, bez vyhledávání informací na internetu nebo z jiných zdrojů. Nejprve budou vyhodnocovány odpovědi jednotlivě a následně pomocí asociačních tabulek, které odkryjí souvislosti jednotlivých odpovědí.

Z výsledků těchto cílů budou odvozeny doporučení směřující k optimalizaci a dlouhodobé udržitelnosti veřejného dluhu. Ty se budou týkat politické garnitury, občanů i tvorby vybraných kapitol státního rozpočtu.

3. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

3.1 Rozpočet

3.1.1 Rozpočtové soustavy

Veřejný rozpočet je nástrojem příslušné vládní úrovně sloužící k financování veřejných statků. Jak již bylo řečeno, objem prostředků ve veřejném rozpočtu závisí zejména na velikosti veřejného sektoru a s tím souvisejícím typu ekonomiky, v této souvislosti je však třeba bez ohledu na typ ekonomiky mít na zřeteli zájem administrativy (byrokratického aparátu) na maximalizaci objemu finančních prostředků spravovaných, takže i v tržních ekonomikách se můžeme setkat s velkým rozsahem veřejného sektoru a značným objemem finančních prostředků soustředěných zejména ve státním rozpočtu. (Červenka, 2009)

Prostřednictvím státního rozpočtu dochází vždy k meziregionálnímu přerozdělování. Mechanismus této redistribuce spočívá v systému daní a odvodů na jedné straně a ve struktuře výdajů státního rozpočtu na druhé straně.

Vysoce příjmové regiony přispívají nadprůměrně do státního rozpočtu tj. více než regiony s nízkými příjmy obyvatelstva i firem. Tato skutečnost je ještě zesilována při progresivní konstrukci daní a odvodů. Naproti tomu zejména prostřednictvím sociálních výdajů (podpora v nezaměstnanosti, rekvalifikační programy apod.) plyne více prostředků do regionů nízkopříjmových. Obdobně budou působit i výdaje na veřejný sektor. (Kadeřábková, 1996)

Ve finanční teorii i praxi se používá většinou termín státní rozpočet ve vztahu k roli, kterou by měl plnit stát v ekonomice. Představy o roli státu v ekonomice mají dlouhodobý vývoj, který ovládaly jak doktríny typu „laissez-faire“ (tj. nechat být, resp. dát si líbit), tak pojetí prezentující nezbytnost zavádění účinných systémů státních zásahů do tržní ekonomiky, představované Keynesem, a pak pozdějšími přístupy zejména monetaristů (Freidman a další).

Navzdory teoretickým důkazům vyplývajícím z pojetí Keynesese a argumentům neokonzervativní friedmanovské ekonomie není považován problém účasti státu v ekonomice za vyřešený. Např. v Evropské unii v současné době převládá názor, že fungování rozvinuté tržní ekonomiky je možné jen za předpokladu, že systém tržní regulace bude v odůvodněných případech doplněn účinným systémem regulačních zásahů. (Halásek, 2007)

V teorii a praxi existují různá pojetí rozpočtové soustavy, která se odlišují zejména šíří záběru. Pod pojmem rozpočtová soustava mnozí chápou soustavu rozpočtových orgánů a institucí, které mají na starosti tvorbu a užití veřejných rozpočtů. Mezi tyto orgány a instituce patří bezpochyby finanční (berní) úřady a příslušné orgány a instituce na municipální úrovni. Nejvýznamnějším orgánem rozpočtové soustavy je ministerstvo financí. Jindy je za rozpočtovou soustavu pokládána soustava veřejných rozpočtů a soustava vztahů uvnitř této rozpočtové soustavy. Jednotlivé druhy veřejných rozpočtů jsou pak považovány za články soustavy. Další pojetí rozpočtové soustavy pak propojuje obě předchozí pojetí a do rozpočtové soustavy jsou zahrnovány jak rozpočtové orgány a instituce, tak i jednotlivé typy veřejných rozpočtů. (Halásek, 2007)

Na rozpočtovou soustavu lze nahlížet z různých hledisek, např. z finančního, institucionálního apod. Pod pojmem rozpočtová soustava se rozumí:

- soustava peněžních fondů (fondové pojetí),
- soustava rozpočtových vztahů uvnitř rozpočtové soustavy,
- soustava orgánů a institucí, které se starají o tvorbu, rozdělování a užití veřejných rozpočtů a mimorozpočtových fondů (institucionální pojetí). Tento proces by měl být také efektivní (s ohledem na omezené zdroje). Mezi těmito orgány a institucemi mají významné postavení ministerstvo financí, daňové úřady, v ČR finanční úřady a finanční ředitelství, finanční útvary na úrovni územní samosprávy apod. Členitost těchto orgánů je závislá především na vnitřním státoprávním uspořádání země. (Peková, Pilný, Jetmar, 2008)

Na úrovni státu tvoří státní rozpočet a mimorozpočtové (parafiskální) fondy finanční systém státu, na úrovni územní samosprávy tvoří rozpočet a případné mimorozpočtové

fondy finanční systém příslušného článku (subjektu) územní samosprávy – obce, kraje. (Peková, Pilný, Jetmar, 2008)

3.1.2 Politický vliv na rozpočet

Rovněž další autoři, především Alesina a Tabellini (1992), chápou veřejný dluh jako produkt racionálního chování ekonomických subjektů, zprostředkovaného velenými politickými stranami. V jejich hypotéze je veřejný dluh užíván strategicky k zúžení rozhodovacího prostoru politických nástupců, a jeho objem je proto vyšší, než by bylo ekonomicky optimální. Podle Alesiny je možno očekávat tím vyšší přírůstek veřejného dluhu, čím nestabilnější je politická situace v zemi, tzn. čím vyšší je stupeň politické polarizace a čím pravděpodobnější je, že současná vláda nebude znovu zvolena. (Dvořák, 2008)

Za vládní selhání lze považovat například zvláštní asymetrii, která byla pozorována při snaze provádět politiku jemného ladění (fine tuning) keynesovského typu. Jde o to, že zatímco k růstu vládních výdajů a poklesu příjmů v recesích dochází, v konjunkturách nedochází k odpovídajícím přebytkům. Příčina této asymetrie je zjevně politická – zvyšování daní a restrikce výdajů je jednoduše nepopulární. Je to klasický příklad, na kterém je vidět, že pro praktickou hospodářskou politiku mohou být elegantní řešení čisté ekonomie nedostatečná, jestliže nezohledňují reálné politické procesy zastupitelské demokracie.

Dalším typem vládního selhání je politicko-ekonomický cyklus. Jedná se vlastně spíše o „stabilizační politiku naruby“. Jedná se o to, že tvůrce hospodářské politiky se může uchýlit k záměrné manipulaci vládními příjmy a výdaji takovým způsobem, aby mu to napomohlo k volebnímu vítězství. (Kubíček, 2006)

Předpokládali jsme, že státní orgány usilují o optimální rozhodnutí. Státní aparát může podléhat lobbistickým tlakům a rozhodovat v zájmu určitých nátlakových skupin. Jeho rozhodnutí tak nemusí být v některých případech z hlediska celé společnosti efektivní za subjektivních důvodů.

Lobbistický nátlak může vyústit do jevu, který je v teorii označován jako vyhledávání renty. Podstatou vyhledávání renty je snaha tržních subjektů přivlastnit si prostřednictvím státních orgánů monopolní zisk. (Brčák, Sekerka, 2010)

3.2 Veřejný dluh

3.2.1 Vymezení pojmu veřejný dluh

Veřejný dluh je souhrn pohledávek ostatních ekonomických subjektů vůči státu, obcím, regionům apod. bez ohledu vznikly-li tyto pohledávky rozpočtovou cestou či jinak.

Podstatný je způsob úhrady, nikoliv způsob vzniku dluhu. U veřejných dluhů jde vždy o skutečnost, že představuje pohledávku vůči současné i budoucí daňové povinnosti obyvatelstva. (Halásek, 2007)

Veřejný dluh ČR v nejširším pojetí je definován jako hrubý dluh a skládá se:

- z dluhu centrální vlády,
- ze zadlužení státních fondů a zdravotních pojišťoven,
- ze zadlužení územních orgánů (obcí resp. krajů).

První dvě složky se dohromady nazývají dluh centrální vlády v širším pojetí. Vlastní dluh centrální vlády je složen z deficitu běžného hospodaření v příslušném roce – krátkodobý dluh – a z dlouhodobého dluhu. Dlouhodobý dluh se skládá z dluhu vnitřního a zahraničního. (Halásek, 2007)

Veřejný dluh je úzce propojen s rozpočtovým deficitem, neboť růst veřejného dluhu je velmi často způsoben růstem rozpočtového deficitu. Veřejný dluh je výrazem pro dlouhodobou fiskální nerovnováhu.

Veřejný dluh označuje souhrn závazků:

- státu
- územně samosprávných jednotek
- veřejných fondů
- veřejnoprávních institucí zřizovaných státem a územní samosprávou

- veřejných podniků (Tomášková, 2006)

Veřejný dluh: souhrn státního dluhu a závazky územní samosprávy, veřejných podniků a veřejnoprávních institucí zřizovaných územní správou. (Červenka, 2009)

3.2.2 Vznik veřejného dluhu

Poněvadž rozpočet v pojetí účetní bilance musí být vždy vyrovnan, dojde-li k situaci, že příjmy jsou menší než výdaje, rozpočet jako bilance se vyrovná použitím rezerv vytvořených v minulosti, nejsou-li k dispozici, tak využitím návratných finančních prostředků, např. úvěrem, v případě státního rozpočtu především příjmy z emise státních dluhopisů. Příslušná vládní úroveň se zadlužuje. Dluh se bude muset v budoucnu splatit i s úrokem.

Tok veřejných příjmů, zejména daňových příjmů na příjmový účet rozpočtu může během rozpočtového období kolísat, u daňových příjmů vlivem způsobu placení daní. (Peková, Pilný, Jetmar, 2008)

Tendence k deficitům je jasná z politického hlediska. Jak je však možné, že deficity jsou tak chronické? Cožpak neplatí, že vypůjčené peníze musí vláda jednou vrátit? Zvláštností vládního dluhu je, že zde intuitivní analogie s rodinným rozpočtem selhává. Na vládu se můžeme dívat jako na „domácnost“, která žije nekonečně dlouho, a tak své dluhy může neustále „rollovat“, tj. splácet tím, že vydá dluhy nové. Vlády v rostoucích ekonomikách se mohou zadlužovat dokonce stále více a více – tedy mohou mít permanentně každý rok deficit. Je ale zřejmé, že ani vlády v rostoucích ekonomikách si nemohou vypůjčovat každoročně libovolnou sumu. Mohou si vypůjčovat pouze tolik, aby se podíl jejich dluhu vůči HDP stabilizoval na nějaké úrovni a nerostl nade všechny meze. (Kubíček, 2006)

Na druhou stranu je však také patrné, že ačkoliv vládní dluh díky úrokům většinou ukrajuje vládě prostředky na ostatní výdaje, pokud rozdíl mezi úroky a tempem ekonomického růstu není velmi vysoký, není toto zmiňované „ukrojení“ nijak závažné. Celkově tak není

překvapivé, že se v demokraciích spíše prosadily sice umírněné, zato však chronické schodky. (Kubiček, 2006)

Mezi nejdůležitější příčiny státního dluhu můžeme uvést:

- v minulosti vedení válek a následné kontribuce a reparace, tzn. mimorozpočtové příčiny;
- dlouhodobé deficity státního rozpočtu, státních mimorozpočtových fondů (a státních organizací, které dotuje stát ze státního rozpočtu apod.), tzn. rozpočtové příčiny;
- rozsáhlé veřejné investice, na které stát nemá nenávratné finanční prostředky ve státním rozpočtu (vztah k rozpočtovým příčinám);
- přijetí dluhu z minulého období (např. v ČR po rozpadu federace) a přijetí dluhu za jiné subjekty, tzn. mimorozpočtové příčiny. (Peková, 2008)

Příčiny veřejného dluhu:

- rozpočtové deficity

Jedná se o deficit vzniklý v jakémkoliv výše uvedeném rozpočtu.

- mimorozpočtové

Jedná se většinou o přistoupení k závazkům jiných subjektů. V případě nesplnění závazků daného subjektu, přebírá tuto povinnost stát či jiný subjekt veřejného sektoru. (Tomášková, 2006)

V tradiční představě je veřejný dluh chápán jako alternativa zdanění při financování veřejných výdajů. Ve striktním, především britském pojetí je ovšem financování veřejných výdajů dluhem přípustné pouze v případě dodržení tzv. zlatého pravidla, tzn. kryje-li tento druh potřebné veřejné investice.

Vláda by si měla vypůjčovat pouze v situacích blížících se plné zaměstnanosti, kdy není emisní financování deficitu vhodné kvůli potenciálním inflačním tlakům. Dluhové krytí deficitu je při existenci inflačního nebezpečí výhodné, neboť redukuje nadměrnou kupní sílu domácích ekonomických subjektů. Emise vládních dluhopisů v této situaci je tedy účinným protiinflačním opatřením. (Dvořák, 2008)

Nehospodárnost v míru vede nutně k zadlužování v době války. Když vypukne válka, je v pokladně k řízení státu v míru právě jen tolik peněz, kolik je jich zapotřebí na obvyklé

výdaje v době míru. Ale za války je na obranu státu zapotřebí výdajů třikrát čtyřikrát větších, a tudíž i třikrát čtyřikrát většího příjmu, než je příjem v době míru. I kdyby panovník mohl, a to se stává jen málokdy, ihned zvýšit svůj příjem podle toho, jak vzrostly jeho výdaje, výnos daní, jimiž se musí tento přírůstek získat, přece jenom nezačne plynout do státní pokladny dříve než za nějakých deset dvanáct měsíců poté, co byly uloženy. (Smith, 2001)

Stav rovnováhy, kdy hovoříme o vyrovnaném rozpočtu, je velmi vzácný a v praxi k němu nedochází. Rozpočet je vyrovnaný, je-li jako vyrovnaný schválen, pouze 1. ledna, kdy nemůže dojít na straně příjmů ani výdajů k žádnému pohybu. V průběhu rozpočtového roku jsou příjmy a výdaje v nerovnováze, kdy v jednom období převažují vyšší příjmy (u státního rozpočtu zpravidla po úhradě daně z příjmů daňovými poplatníky, tedy po 31. březnu a 30 červnu, po úhradě daně z nemovitostí začátkem června a po skončení každého měsíce a čtvrtletí v důsledku úhrad DPH) a v jiném období jsou příjmy naopak nižší než výdaje. Ke konci rozpočtového období se prakticky nemůže vyskytnout situace, kdy by byl rozpočet vyrovnaný (i kdyby např. u rozpočtu obce vedoucí finančního odboru úzkostlivě hlídal vyrovnanost příjmů a výdajů podle schváleného plánu, jeho snaha by mohla přijít vniveč např. předčasným zaplacením místního poplatku jedním poplatníkem poslední den v roce). (Červenka, 2009)

Vztah mezi rozpočtovým deficitem a veřejným dluhem (v tomto případě dluhem centrální vlády) není pouze jednosměrný. Rozpočtový deficit sice rozhodujícím způsobem přispívá k růstu veřejného dluhu, ten však zároveň komplikuje budoucí rozpočtovou situaci. Vzhledem k tomu, že úroky z veřejného dluhu jsou částí rozpočtových výdajů, v mnoha zemích v posledním desetiletí dokonce jejich nejdynamičtěji rostoucí součástí, dochází ke zpětnému propojení rozpočtového a dluhového problému. Pokud je objem státního dluhu vysoký, působením úrokových výdajů značně přispívá k perzistenci budoucích rozpočtových deficitů. To při nemožnosti jejich monetarizace vyvolává nutnost dalšího dluhového financování.

Vzniká tak začarovaný kruh. Čím vyšší je rozpočtový deficit, tím vyšší je veřejný dluh. Čím vyšší je veřejný dluh, tím vyšší jsou úroky z něho. Vyšší úroky z veřejného dluhu vedou ke zvýšení veřejných výdajů. Čím vyšší jsou veřejné výdaje, tím vyšší je

rozpočtový deficit. Takto roste nejen podíl objemu veřejného dluhu HDP, ale i podíl úroků z veřejného dluhu ve vládních rozpočtových výdajích. Úroky z veřejného dluhu se stávají rozpočtovou zátěží, která vyvolává stále větší tlaky na výdajové straně a urychluje vznik dalšího dluhu. (Dvořák, 2008)

3.2.3 Struktura veřejného dluhu

Ve většině zemí je státní dluh kryt emisí státních dluhopisů – obligací, které nakupují různé subjekty doma i v zahraničí (jde o umístění dluhu). Z hlediska formy může jít o:

- zaknihovanou formu (tzv. dematerializovanou), tzn. státní dluh je zapsaný do knih státního dluhu, obligace jsou evidovány na účtech
- materializované cenné papíry, tzn. listinná forma – tištěné státní dluhopisy (neboli obligace).

Cenné papíry mohou být:

- veřejně obchodovatelné cenné papíry na sekundárním trhu, kterých je většina. S těmi se obchoduje na kapitálovém trhu. Mají kursovou cenu odrážející bonitu dlužníka, výnos cenného papíru a další náležitosti...
- neobchodovatelné cenné papíry. Nepřevoditelné státní cenné papíry se prodávají zpravidla obyvatelstvu, nadacím, neziskovým právnickým osobám. Zpravidla mají vyšší úrok. (Peková, 2008)

Při charakterizování finanční pozice jakéhokoliv ekonomického subjektu, tedy i státu, je důležité odlišovat čistý a hrubý dluh. Hrubý dluh vyjadřuje celkový objem závazků nějakého subjektu bez ohledu na objem jeho pohledávek. Čistý dluh představuje celkový objem závazků nějakého subjektu (hrubý dluh), snížený o objem jeho pohledávek. Použitím čistého dluhu, lépe vyjadřujícího celkovou finanční pozici vlády, však vzniká složitý problém, která vládní aktiva je možno od hrubého dluhu odečítat a jak je oceňovat.

Standardně je ve většině mezinárodních statistik (i v české praxi) veřejný dluh vykazován jako hrubý, tj. jako celkový objem závazků státu bez ohledu na státní pohledávky.

Státní dluhopisy lze členit podle doby splatnosti na:

- krátkodobé (bills) – s dobou splatnosti v měsících, maximálně do jednoho roku; v České republice je používán pojem „pokladniční poukázky“, jsou emitovány se splatností 13, 26, 39 a 52 týdnů
- střednědobé (notes) – s dobou splatnosti od jednoho roku do deseti let
- dlouhodobé (bonds) – s dobou splatnosti delší než deset let (Dvořák, 2008)

3.2.4 Management veřejného dluhu

Makroekonomické účinky má nejen změna objemu veřejného dluhu (jeho přírůstek za určitou časovou periodu), ale také změna jeho struktury v tomto období.

Z hospodářsko-politického hlediska je důležité, že zatímco objem veřejného dluhu aktivně ovlivňují vrcholné zákonodárné a výkonné orgány (parlament a vláda), operace vedoucí ke změně jeho struktury jsou pro svoji technickou povahu řízeny speciálním orgánem, označovaným jako státní pokladna (Treasury). Postavení tohoto orgánu je v jednotlivých zemích odlišné, většinou se však jedná o samostatnou, relativně nezávislou instituci, která technicky zajišťuje operace se vztahem k emisi a refundaci dluhu. Protože řada opatření dluhového managementu má významné monetární účinky, nelze jej chápat pouze jako úzce technický problém fiskální povahy, ale také jako důležitou součást hospodářské politiky. (Dvořák, 2008)

Správou dluhu rozumíme:

- obstarávání úvěru. Úvěr je využíván pro krytí dluhu zejména na úrovni územní samosprávy, v případě státu je většinou ze zákona zakázán nebo je omezována jeho výše;
- zajištění emise cenných papírů (např. státních dluhopisů, municipálních cenných papírů), jejich umístění na trhu, výplatu úroků, umořování dluhu

Centrální banka plní ve většině zemí na trhu státních cenných papírů funkci:

- fiskálního agenta, tzn. z pověření ministerstva financí zajišťuje prvotní umístění emise, někdy také spravuje státní dluhopisy;
- operátora na sekundárním trhu.

V ČR tuto funkci plní ČNB na základě smlouvy s MF ČR (podle zákona o rozpočtových pravidlech). (Peková, 2008)

Dluhový management zahrnuje následující operace:

- volbu formy vládního úvěru (emise vládních obligací nebo přímý bankovní úvěr),
- v případě emise vládních dluhopisů
- vypisování nových emisí,
- stanovení doby splatnosti emitovaných dluhopisů,
 - určení způsobu jejich úročení,
 - volbu měny, ve které budou denominovány,
 - určení doby a způsobu jejich umístění na kapitálových trzích,
- sledování splatnosti jednotlivých složek dluhu a jejich umořování,
- případnou restrukturalizaci státního dluhu. (Dvořák, 2008)

Podstatnou částí managementu v oblasti veřejných rozpočtů by mělo být finanční řízení. V rámci finančního řízení by měla být oddělena řídicí a kontrolní pravomoc. I v oblasti finančního řízení by měla být respektována zásada transparentnosti, účelnosti a hospodárnosti.

System finančního řízení zahrnuje veškerá opatření v oblasti rozpočtových příjmů, rozpočtových výdajů a řízení vztahů uvnitř i rozpočtových vztahů vně organizační jednotky. (Červenka, 2009)

Zákon o dluhopisech definuje státní dluhopisy jako dluhopisy vydávané Českou republikou. Rozsah a doba splatnosti státních dluhopisů musejí být stanoveny zákonem, na jehož základě vydává Ministerstvo financí jednotlivé druhy státních dluhopisů a určuje jejich emisní podmínky, které se vyhlášují ve Sbírce zákonů. Do prodeje jsou státní dluhopisy dávány prostřednictvím České národní banky. Správu a splácení státního dluhu z titulu státních dluhopisů může Ministerstvo financí vykonávat přímo nebo prostřednictvím pověřeného subjektu. (Halásek, 2007)

Suverénní dluhový management je proces ustanovení a uskutečňování strategie pro řízení státního dluhu aby zvýšil požadovanou výši finančních zdrojů, dosáhnout jeho rizikových a

nákladových cílů, plnit všechny ostatní suverénní cíle řízení dluhu, které může vláda nastavit, jako je rozvoj a udržování efektivního trhu pro vládní cenné papíry.

V širším makroekonomickém kontextu pro veřejnou politiku, vlády by se měli snažit zajistit, aby i úroveň a tempo růstu jejich veřejného dluhu byly v podstatě udržitelné, a mohou být obsluhovány v širokém rozsahu podmínek při splnění cílů nákladů a rizik. (IMF, 2001)

3.2.5 Měnové riziko

V dosavadní analýze byla jako zahraniční státní dluh označena ta část jeho objemu, která je držena nerezidenty. Jako zahraniční státní dluh bývá označován i objem veřejného dluhu, který je denominován v zahraniční měně.

Rozhodnutí o měně, ve které budou denominovány státní dluhopisy, má významné makroekonomické i veřejné finanční důsledky. Možnost emitovat státní dluhopisy v domácí měně je nespornou výhodou ekonomicky silných zemí. (Dvořák, 2008)

Kuriovému riziku však v tomto případě čelí emitent. Neočekávaná deprecie domácí měny, např. v případě měnové krize, významně zvyšuje reálnou hodnotu zahraničního státního dluhu. Varovný je příklad Mexika, které v roce 1994 při potížích s domácím umístěním vládních obligací ve velmi krátké době externalizovalo státní dluh. V únoru 1994 byl podíl zahraničního státního dluhu pouze 6%, v říjnu stejného roku již 66%. Následné prudké a neočekávané oslabení nominálního kurzu domácí měny během mexické finanční krize za jediný měsíc téměř zdvojnásobilo reálný objem mexického státního dluhu. (Dvořák, 2008)

Měnové riziko je dalším tržním rizikem, kterému je vystaveno portfolio státního dluhu a které ministerstvo aktivně řídí počínaje rokem 2011. Od roku 2014 začíná ministerstvo řídit čistou cizoměnovou expozici státního dluhu. Změnou v metodice ministerstvo zohlední i cizoměnovou expozici státních finančních aktiv, která snižuje cizoměnovou expozici dluhového portfolia, což poskytne věrohodnější obraz o skutečném měnovém riziku. V této souvislosti ministerstvo rozlišuje čistou cizoměnovou expozici státního dluhu

a cizoměnový státní dluh. Cizoměnový státní dluh představuje celkovou jmenovitou hodnotu dluhového portfolia denominovanou v cizí měně. Čistá cizoměnová expozice představuje rozdíl mezi cizoměnovou expozicí státního dluhu a cizoměnovou expozicí státních finančních aktiv a vypovídá o reálném tržním riziku, kterému je cizoměnový dluh vystaven z titulu pohybu měnových kurzů. Výše čisté cizoměnové expozice státního dluhu je ovlivněna především derivátovými transakcemi, které zajišťují část cizoměnového dluhu proti nepříznivému vývoji měnových kurzů. (Ministerstvo financí ČR, 2014)

3.2.6 Náklady dluhové služby

Uvažme Japonsko, kde se poměr zadlužení a HDP blíží dvěma stům procent, což je jedno z nejvyšších čísel na světě. Přesto jsou výnosy z desetiletých dluhopisů jen o něco málo vyšší než jedno procento. Důvodem je malá chuť k jídlu, kterou má japonský soukromý sektor stran zahraničních investic a především preference desetiletých státních dluhopisů s výnosem 1% nad hotovostí s výnosem 0%. Dokud si budou moci americké banky půjčovat za nulový poplatek a kupovat státní dluhopisy, aniž by přijaly jejich pravou hodnotu, a dokud dolar nebude vůči juanu depreciovat, úrokové sazby vládních dluhopisů Spojených států by mohly směřovat tímž směrem.

To však neznamená, že by si Spojené státy měly zachovat diskontní sazbu blížící se nule a vedly tak tuto politiku zadlužení do nekonečna. Správným přístupem v této situaci je snažit se snižovat nerovnováhu tak rychle, jak je to možné a zároveň minimalizovat nárůst dluhu. (Soros, 2013)

Ke krytí schodku státního rozpočtu používají vlády zpravidla výpůjčky od bank, firem, případně jednotlivců. K těmto výpůjčkám slouží vládní dluhopisy, které se prodávají na kapitálovém trhu.

Jestliže schodek státního rozpočtu vzniká pravidelně v průběhu několika let vládní či státní dluh se postupně kumuluje (což je celková výše zadlužení vlády vůči ostatním ekonomickým subjektům). V souvislosti s existencí státního dluhu vzniká problém splácení úroků i jistiny (dlužné částky), který může být spojen s určitou tendencí k dalšímu

nárůstu zadlužení. K obsluze státního dluhu existuje ve státním rozpočtu zvláštní položka, označovaná jako náklady dluhové služby. (Sojka, 2001)

V osmdesátých letechrazil ekonom Ed Yardeni pojem „bond vigilantes“ – dluhopisoví strážci. Označoval jím spekulativní investory, kteří v okamžiku, kdy ztratí důvěru v měnovou či fiskální politiku, levně rozprodají státní dluhopisy, což vyžene nahoru cenu, za kterou si stát půjčuje. Strach z rozpočtových deficitů vyvolávají především obavy z útoku těchto spekulativních investorů. A zastánci fiskální přísnosti – ostrých škrtů ve vládních výdajích, a to i tváří v tvář masové nezaměstnanosti – argumentují tím, že musíme dělat, co vyžadují, abychom uspokojili trh s dluhopisy. (Krugman, 2012)

3.2.7 Důsledky veřejného dluhu

Vezmeme-li v úvahu důsledky deficitu, které jsou patrné v krátkém období, můžeme konstatovat, že deficit má pozitivní účinky. Důvodem může být ta skutečnost, že deficit eliminuje vliv exogenních faktorů (např. zmírňování přírodních katastrof) či mohou být vidět první výsledky financovaných veřejných výdajových programů. K tomuto pozitivnímu vnímání také nahrává ta skutečnost, že v krátkém období nemohou být okamžitě zvýšeny daně či nelze provést škrtů v jiných výdajích státního rozpočtu. Vládní výdaje na zboží a služby vedou ke zvýšení zaměstnanosti a růstu důchodů, jež mají za důsledek růst spotřebních výdajů, a tedy vzestup poptávky po produktech, které s původním zvýšením vládních výdajů nesouvisely. Hovoříme o tzv. multiplikačním efektu. Zastánci deficitního financování mimo výše uvedenou stimulaci ekonomiky a eliminaci důsledků přírodních katastrof tvrdí, že výhodou deficitního financování je i ta skutečnost, že vydané státní dluhopisy mohou poskytnout zajímavé investiční příležitosti. (Tomášková, 2006)

Problém makroekonomických důsledků rozpočtového deficitu je dlouhodobě jednou z nejspornějších oblastí makroekonomie. Mezi názory jednotlivých ekonomických škol lze nalézt podporu pro každou myslitelnou normativní pozici. Lze odlišit tři základní teoretické názory:

- neoklasický – hodnotí makroekonomické důsledky deficitu negativně, a proto jej odmítá,
- keynesiánský – hodnotí makroekonomické důsledky deficitu pozitivně, a proto jej v určitých případech doporučuje,
- neoricardiánský – zvláštní makroekonomické důsledky deficitu (odlišné od důsledků zdanění) popírá, a proto je v názoru na deficit neutrální. (Dvořák, 2008)

Tím, že úrok z veřejného dluhu zvyšuje veřejné výdaje, zužuje růst veřejného dluhu prostor pro aktivní vládní fiskální politiku. Podíl aktivní složky celkového deficitu, který je výsledkem vládní fiskální politiky, klesá. Současně se zvyšuje podíl pasivní složky celkového deficitu, závislé na exogenních faktorech, mezi nimiž roste váha úroků z veřejného dluhu. Tento vývoj značně komplikuje situaci vlády v recesi, která vyžaduje fiskální expanzivní opatření. (Dvořák, 2008)

3.2.8 Meze dalšího vývoje

Vlády v rostoucích ekonomikách se mohou zadlužovat dokonce stále více a více – tedy mohou mít permanentně každý rok deficit. Je ale zřejmé, že ani vlády v rostoucích ekonomikách si nemohou vypůjčovat každoročně libovolnou sumu. Mohou si vypůjčovat pouze tolik, aby se podíl jejich dluhu vůči HDP stabilizoval na nějaké úrovni a nerostl nade všechny meze. To znamená, že vládní dluh dlouhodobě nemůže růst tempem rychlejším, než je tempo růstu ekonomiky. Jestliže například ekonomika roste tempem 5% ročně a vládní dluh je na úrovni 80% ročního HDP, potom poměr dluh/HDP bude zachován, pokud každoroční deficit veřejných financí bude kolem 4%. (Kubíček, 2006)

Pokud jde o vládní dluh, tak z pohledu tohoto kritéria Česká republika zatím nemá s jeho plněním kvantitativně problém, i když tempo narůstání tohoto dluhu je v českých podmínkách varovné. V roce 2009 byl z důvodu překročení limitu pro deficit vládních institucí zahájen vůči České republice tzv. postup při nadměrném schodku. Bylo nám uloženo, abychom nejpozději do konce roku 2013 důvěryhodným a udržitelným způsobem snížili nadměrný schodek pod 3 % hrubého domácího produktu. Zdůrazňuji důvěryhodným a udržitelným způsobem – to jsou podstatná slova v této podmínce. Proto i návrh rozpočtu,

který vám mám tu čest představit, byl sestaven tak, abychom tuto hranici respektovali. Pouze tak, a navíc pouze s kladným posouzením Evropské komise, může být postup při nadměrném schodku ve vztahu k České republice ukončen. V opačném případě bude tato procedura prodloužena o jeden rok. Po ukončení, úspěšné ukončení tohoto postupu je to ale pouze první krok. (Rusnok, 2013)

Veřejný sektor a fiskální politika představují velké samostatné téma, kterého jsme se zde pouze dotkli. V první řadě platí, že v této oblasti je snad více než kde jinde pro ekonomy obtížné uchovat si hodnotovou neutralitu. Možná proto, že je tak obtížné v této oblasti tiše nestránit té či oné skupině, je tato oblast stále značně kontroverzní. Příkladem k tomu nám může být zkoumání vlivu daní na ekonomický růst a ekonomickou úroveň. Platí, že zůstává pro ekonomii úkolem vysvětlit, proč tak rozdílné daňové systémy a tak rozdílné daňové sazby nevedly k daleko větším rozdílům mezi vyspělými zeměmi. (Kubíček, 2006)

3.3 Legislativa v ČR a Evropské unii

Konstrukce fiskálního kritéria se opírá o ustanovení Maastrichtské smlouvy, které zakazuje členským zemím EU hospodařit s nadměrnými schodky. Pojem nadměrný schodek je následně vymezen jednak z pohledu určité výše rozpočtového deficitu, ale i z pohledu určité výše vládního dluhu. Kritérium proto není plněno, nastává-li některá z uvedených dvou skutečností:

- Poměr plánovaného nebo skutečného schodku veřejných financí k hrubému domácímu produktu překračuje referenční hodnotu 3 %, ledaže by buď tento poměr podstatně a nepřetržitě klesal a dosáhl úrovně poblíž referenční hodnoty, nebo by překročení referenční hodnoty bylo pouze výjimečné a dočasné.

- Poměr veřejného zadlužení k hrubému domácímu produktu překračuje referenční hodnotu 60 %, ledaže by se tento poměr dostatečně snižoval a blížil se uspokojivým tempem k referenční hodnotě.

V praktické rovině je plnění fiskálního kritéria demonstrováno tím, že v době šetření není s uchazečskou zemí vedena procedura při nadměrném schodku, případně je tato procedura ukončována. Její obsah i procesní úkony upravují pravidla Paktu stability a růstu, která

shodně vymezují nadměrný schodek v jeho deficitním i dluhovém vymezení. (Ministerstvo financí ČR, 2013)

Maastrichtská smlouva se pokusila začít řešit problém tzv. demokratického deficitu ve Společenství, který, zjednodušeně řečeno, spočívá v tom, že rozhodovacím a zejména legislativním orgánem je zásadně Rada, tedy orgán z hlediska členských států nikoli zastupitelský, ale působící na úrovni exekutivy. Stalo se tak zakotvením principu subsidiarity, zavedením částečné spolurozhodovací pravomoci Evropského parlamentu a zavedením informačních vazeb mezi Evropským parlamentem a národními parlamenty členských států. (Týč, 2006)

Česká republika má však problém v udržitelnosti veřejných financí. Navzdory počáteční nízké hodnotě následoval od počátku devadesátých let stabilní růst státního zadlužení k HDP, přičemž v období 2001-2003 dosáhlo obzvláště vysokých hodnot. Vládní dluh během následujících několika let mírně klesal díky rychlejšímu ekonomickému růstu a úsilí o snížení rozpočtového deficitu. V roce 2009 se však vládní zadlužení skokově zvýšilo na 35,4%. Jakkoli byla hlavním důvodem navýšení úrovně zadlužení hospodářská krize (vyšší deficity v důsledku rostoucích vládních sociálních výdajů a nižších příjmů), nepříznivé byly i dlouhodobé strukturální trendy. V roce 2008 česká vláda vyjádřila obavy z rostoucího tlaku na vládní zadlužení v budoucnu vzhledem ke stárnoucí populaci v případě, že nebudou provedeny nezbytné reformy penzijního a zdravotního systému. (Marek, Baun, 2010)

Základní právní normou v oblasti veřejných rozpočtů v České republice je zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla). Tento zákon upravuje problematiku

- střednědobého výhledu státního rozpočtu,
- státního rozpočtu a
- státního závěrečného účtu,

Dále upravuje

- příjmy a výdaje státního rozpočtu,
- státní finanční aktiva a pasiva,

- finanční hospodaření organizačních složek státu a příspěvkových organizací jimi zřizovaných,
- podmínky zřizování státních fondů,
- způsob řízení likvidity státní pokladny a státního dluhu a
- hospodaření s prostředky Národního fondu. (Červenka, 2009)

Specifické postavení má Národní fond, který není klasickým mimorozpočtovým fondem. Hospodaření Národního fondu upravuje zákon o rozpočtových pravidlech. Po vstupu ČR do EU je fondem, jehož prostřednictvím do ČR plynou finanční prostředky v rámci politiky soudržnosti ze strukturálních fondů EU. V předvstupním období plynuly prostřednictvím tohoto fondu finanční prostředky v rámci předvstupních programů PHARE, SAPARD, ISPA. Řídícím orgánem (správcem) je Ministerstvo financí ČR (zkr. MF)), které je certifikačním resp. platebním orgánem. Finanční prostředky se soustřeďují na účtech u ČNB, zůstatky se převádějí do následujícího roku (viz pravidlo EU pro čerpání $N + 2$, resp. $N + 3$). (Peková, Pilný, Jetmar, 2008)

4. VLASTNÍ PRÁCE

Úvodem se práce soustředí na vývoj veřejného dluhu, nejdříve v transformačním období po roce 1989. Následně sleduje vývoj veřejného dluhu v jednotlivých volebních obdobích od vzniku samostatné České Republiky roku 1993 až po současnost. Dále práce porovnává schválený a konečný rozpočet. Zohledňujeme i tehdejší makroekonomické ukazatele ovlivňující hospodaření. Zkoumá také reálné fungování teorie politického cyklu v praxi. Práce dále hledá paralely mezi veřejným dluhem a náklady dluhové služby. Pomocí dotazníkového šetření zjišťuje obecné povědomí o problematice veřejného dluhu. Konečně práce obsahuje doporučení směřující k možné optimalizaci veřejného dluhu.

4.1 Vývoj veřejného dluhu v ČR

4.1.1 Období transformace

V období před sametovou revolucí nebyl ještě veřejný dluh chápán jako problém a to vzhledem k odlišnému fungování ekonomiky v rukou komunistického režimu. Ve srovnání s západním světem dosahovaly východní ekonomiky nižšího HDP, ale i nižšího zadlužení.

Hrubá zadluženost československých bank, tj. stav zahraničních dluhů ve volně směnitelných měnách, činil k 1. lednu tohoto roku cca 3,7 mld. dolarů. Například hrubá zadluženost Maďarské lidové republiky činila v minulém roce 17 mld. dolarů, Polské lidové republiky 39 mld. dolarů, Jugoslávie 23 mld. dolarů apod. Ale i Spojené státy americké nebo Francie mají dluhy: čistá zadluženost Spojených států amerických činí více než 270 mld. dolarů, Francie zhruba 62 mld. dolarů. Ovšem z hlediska jejich ekonomického potencialu a vysoké produktivity práce jde o zadluženost v zásadě z hledisek ekonomik těchto zemí prakticky nepodstatnou. (Poslanecká Sněmovna, 1988)

Při přípravě rozdělení ČSFR k 1. 1. 1993 bylo třeba rozdělit dluh federace mezi ČR a SR. Bylo rozhodnuto o rozdělení v poměru 1:2, což pro ČR znamenalo převzetí dluhu 98 miliard Kč. ČR měla vlastní dluh dalších 65,6 mld Kč, takže v okamžiku vzniku samostatné ČR začínal veřejný dluh na úrovni necelých 164 mld Kč, tehdejších 17% HDP.

4.1.2 Období 1993 – 1996

V prvním volebním období samostatné ČR stála vláda, v čele s Václavem Klausem, před nelehkým úkolem hladkého a plynulého rozdělení ČR a SR. Její úspěch nebo neúspěch měl na dlouhá léta ovlivnit budoucí vývoj ČR.

Tabulka č. 1: Státní rozpočet v roce 1993 – 1995 (v mld Kč)

Rok	Plánované příjmy	Plánované výdaje	Plánované saldo	Skutečné příjmy	Skutečné výdaje	Skutečné saldo
1993	342,2	342,2	0	358	356,92	+ 1,08
1994	381,8	381,8	0	390,51	380,06	+ 10,45
1995	411,8	411,8	0	439,97	432,74	+ 7,23

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

V roce 1993, oproti plánovaným příjmům a výdajům, došlo k pozitivním změnám, kdy rostly příjmy rychleji než výdaje. Výsledkem vznikl přebytek ve výši 1,08 mld Kč, který byl rozdělen mezi investice do státní správy a problémové těžařské společnosti.

O rok později byly konečné příjmy rozpočtu vyšší, než plánované, což při udržení plánovaných výdajů mělo za následek hospodaření s historicky nejvyšším rozpočtovým přebytkem ČR ve výši 10,45 mld Kč. Ten byl rozdělen přibližně na třetiny a použit na zvýšení důchodů, snížení dluhu ČR a dotace.

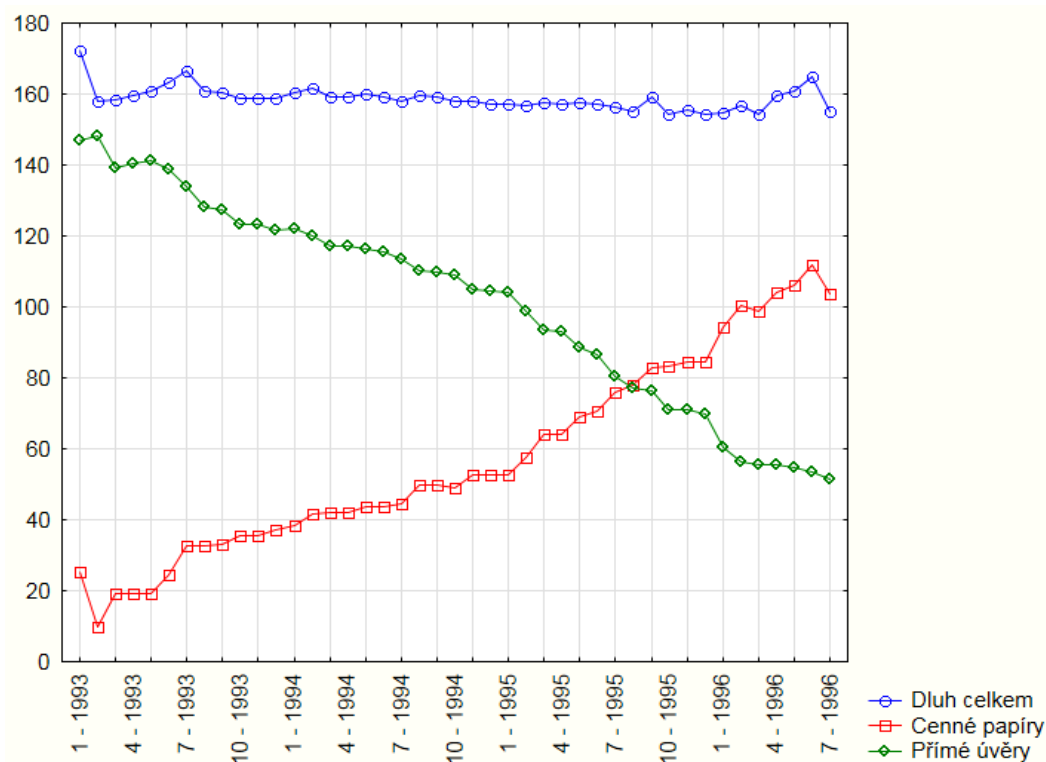
Roku 1995 byl rozpočet plánován jako vyrovnaný. Skutečné příjmy rostly rychleji než skutečné výdaje, což mělo za důsledek přebytek 7,23 mld Kč. Vláda se jej rozhodla použít ve prospěch jednotlivých ministerstev a posílení státní finanční rezervy.

Rozhodující impulzy růstu v české ekonomice pocházely z průmyslu, stavebnictví a obchodu. Na straně odbytu byly hlavními stimuly spotřeba domácností a investiční odbyt, spotřeba vlády přitom klesla. (Slovenská Národní Banka, 1996)

Vzhledem k rozdělení ČSR nelze sledovat plné čtyři roky a jejich vývoj vzhledem k vlivu politického cyklu na míru výdajů v první a druhé polovině volebního období. Nicméně v roce 1994 dochází k nárůstu výdajů o 6,48%, rok poté je nárůst více než dvojnásobný,

konkrétně o 13,86%. Vzhledem k tomuto silnému růstu lze za toto volební období teorii politického cyklu potvrdit.

Graf č. 1: Státní dluh v roce 1993 – 1996 (v mld Kč)

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Z uvedených údajů je patrné původní vysoké zastoupení přímých úvěrů, které tvořily 85,3% státního dluhu, v lednu 1994 už jen 76,17%, rok poté 66,4% a v lednu 1996 už jen 39,01%. Zbytek veřejného dluhu tvoří státní cenné papíry – státní pokladniční poukázky a dlouhodobé státní dluhopisy. Mezi „Jiné“ cenné papíry patřily cenné papíry vydané pro IBRD (Mezinárodní banka pro obnovu a vývoj) a EBRD (Evropská banka pro obnovu a vývoj). Důvodem tohoto trendu je vyšší stabilita cenných papírů, které mají pevnou splatnost, a přitom zůstává dlužníkovi plná svoboda v rozhodování. Celkově se státní dluh snížil o více jak 17 mld Kč.

Počítáno v běžných cenách roku 2010, HDP vzrostl v roce 1993 o 1%, což zkresluje závěr roku 1992, kdy před blížícími se změnami rostla spotřeba firem i domácností. Nezaměstnanost byla v ČR průměrně 4,3%, inflace 20,8%.

V roce 1994 dosahuje HDP zvýšení o 2,4% při zachování nezaměstnanosti na úrovni 4,3% a inflace 10%. Dochází k vzestupu jednotlivých odvětví. ČR od ratingových agentur získala, jako jediná z transformujících se zemí, zařazení do investičního stupně.

Následující rok roste HDP o 6,2% při poklesu nezaměstnanosti na 4% a inflaci 9,1%, ČR se stává členem OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj).

První volební období je asi nejdiskutabilnější za celou existenci ČR, dochází v něm k zásadnímu nastavování směru ekonomiky, diplomacie a práva. Pokračuje polistopadová transformace a navíc dochází k štěpení ČSFR. V tomto volebním období probíhá druhá vlna kupónové privatizace, kde se kromě privatizace podniků rozdělují podíly v privatizačních fondech. Tím začaly první případy finanční kriminality, konkrétně Harvardské investiční fondy, CS fondy, Motoinvest a mnoho dalších. Tyto případy měly okamžité negativní dopady na státní rozpočet, jejich dopad však čekal na státní rozpočty dalších období ještě tíživěji. Nelze také zanedbat dopady finanční kriminality na obyvatelstvo, které tímto ztrácí část svých úspor a tím se snižují i její útraty, což má následky v celé ekonomice. Celkově lze toto období hodnotit negativně nikoliv kvůli samotné existenci finanční kriminality, kterou asi nikdy nelze eliminovat úplně, ale vzhledem k její četnosti a hloubce způsobených škod. Na počátku se objevuje neprofesionální až zkorumpovaný státní úředník nebo management státní společnosti a ve finále se rozhodne ČR závazky dotčené společnosti převzít.

Samostatně lze hodnotit jakékoliv snížení státního dluhu pozitivně, nicméně zůstává otázkou, zda-li nešlo hospodařit vyrovnaně a více jak 17 mld Kč, o které se státní dluh snížil, použít na zlepšení výběru daní a prorůstová opatření pro podniky.

4.1.3 Období 1996 - 1998

Návrh rozpočtů byl nadále koncipován jako vyrovnaný. Skutečné příjmy ani výdaje však nedosahovaly předpovídaných hodnot a to výrazněji u příjmů než výdajů. To mělo za následek historicky první rozpočtový schodek rozpočtu samostatné ČR, nicméně šlo o zanedbatelných 1,5 mld Kč. Oproti předešlým rokům to znamená změnu v návrhu státního závěrečného účtu. Není již možné rozdělovat přebytky, ale naopak je třeba hledat způsob financování. ČR v tomto roce nastupuje do virů vzrůstajících dluhů, kde se ocitá až do

současnosti. Dluhová služba pro nás přestává být pouze otázkou refinancování starých dluhů novými.

Tabulka č. 2: Státní rozpočet v roce 1996 – 1997 (v mld Kč)

Rok	Plánované příjmy	Plánované výdaje	Plánované saldo	Skutečné příjmy	Skutečné výdaje	Skutečné saldo
1996	497,6	497,6	0	482,82	484,38	- 1,56
1997	549,1	549,1	0	508,95	524,67	- 15,72

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

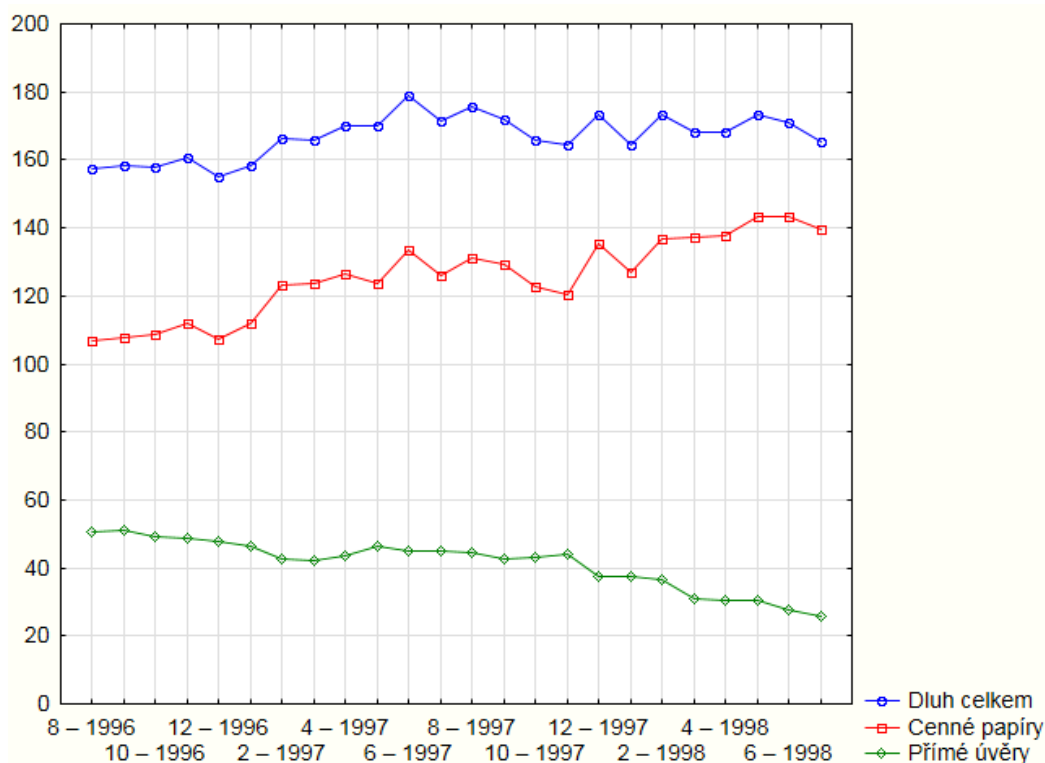
Odhaduje se, že státní rozpočet bude do úmoru tohoto dluhu vynakládat ročně na úrocích cca 160 až 190 mil Kč. (Ministerstvo Financí ČR, 1997)

V roce 1997 příjmy výrazněji propadly oproti výdajům a ve výsledku došlo k desetinásobnému deficitu oproti předešlému roku. V absolutní hodnotě se schodek zvýšil o 14,16 mld Kč, což byl do té doby nejvyšší přírůstek státního dluhu. Kromě makroekonomických vlivů měly na deficit také negativní dopad povodně na Moravě, které přinesly škody 63 mld Kč. Schodek tohoto rozpočtu bylo rozhodnuto financovat emisí státních dluhopisů se splatností až 15 let.

Uplynulý rok byl pro národní hospodářství České republiky nejobtížnějším obdobím od nástupu transformace v lednu 1991. Přetrvávající hluboké nedostatky ve stabilitě a výkonu vlastnických práv, v ochraně zákonných a smluvních práv hospodářských subjektů a v zmrazeném reformním úsilí spolu s expanzivním finančním vývojem v uplynulém období způsobily vážné makroekonomické nerovnováhy, které posléze vyústily v hlubší pokles ekonomického růstu. (ČNB, 1998)

Druhé volební období kabinetu trvá pouze 18 měsíců, poté následuje na šest měsíců přechodná vláda odborníků. Vzhledem k nedokončenému volebnímu období nelze plně sledovat teorii politického cyklu. V roce 1996 vzrostly výdaje o 11,93%, následně o 8,32%, teorie politického cyklu se tak nestihla projevit.

Graf č. 2: Státní dluh v roce 1996 – 1998 (v mld Kč)

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Podíl přímých úvěrů na státním dluhu se nadále snižuje, na začátku roku 1997 tvořily přímé úvěry 29,22% státního dluhu, čímž se potvrzuje trend z předchozího období, kdy jsou nové úvěry pořizovány výhradně formou cenných papírů. Při sledování vývoje emitovaných cenných papírů je již patrné, že kopíruje vývoj celkového dluhu, přesto se jemu stále ještě nerovná.

Výše celkového státního dluhu začíná v roce 1997 pomalu nabírat na dynamice, začínají být dostupnější již detailnější informace o jeho struktuře. Z toho se dá vyvozovat počátek zvýšeného zájmu o dluhový management v ČR.

V roce 1996 vykazuje HDP meziroční navýšení o stále dobrých 4,3%, nezaměstnanost se dostává na historicky nejlepší hodnotu v ČR - 3,9% při inflaci 8,8%.

V roce 1997 dochází u HDP k poklesu o 0,7%, což byl historicky první pokles v historii ČR. To znamenalo nárůst nezaměstnanosti o 0,9% na průměrně 3,8% při inflaci 8,5%. Důležitým tématem byla také měnová politika, kdy postupné posilování CZK z dřívějších let nahradil skokový pokles kurzu.

Toto volební období trpělo jednak rostoucími ekonomickými problémy a také politickou nestabilitou, která měla za následek štěpení dosud vládnoucí ODS a vypsaní předčasných voleb. Následný půlrok v rukou vlády odborníků ještě prohloubil pomalé tempo přijímání reformních opatření. Projevila se i nestabilita vedení jednotlivých ministerstev, kde přes velmi krátké vládnutí došlo k mnoha personálním změnám. Celkově se vládnoucí garnituře dá vytknout přílišná zahleděnost do sebe sama, nastolená politická nestabilita byla výraznou brzdou v dalším vývoji.

4.1.4 Období 1998 - 2002

Rok 1998 je posledním rokem s plánovaným vyrovnaným rozpočtem. Ten se však ukázal vzhledem k makroekonomické situaci jako nereálný. Především nárůst výdajů znamenal do té doby nejvyšší ztrátu ve výši 29,33 mld Kč, zhruba dvojnásobek oproti předchozímu roku.

Tabulka č. 3: Státní rozpočet v roce 1998 – 2001 (v mld Kč)

Rok	Plánované příjmy	Plánované výdaje	Plánované saldo	Skutečné příjmy	Skutečné výdaje	Skutečné saldo
1998	536,6	536,6	0	537,41	566,74	- 29,33
1999	574,1	605,1	- 31,1	567,28	596,91	- 29,63
2000	592,2	627,3	- 35,1	586,21	632,27	- 46,06
2001	636,1	685,1	- 48,9	626,22	693,92	- 67,7

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Vzhledem k schválení státního rozpočtu na rok 1999 až 12. 1. 1999 došlo v prvních dvou měsících k rozpočtovému provizoriu. Šlo o první rozpočet, který otevřeně očekával schodek státního rozpočtu. Politický rozkol pravice a levice pokračoval návrhem ústavního zákona o vyrovnaném státním rozpočtu ČR. Ten ovšem nebyl schválen a tak nic nebránilo vzniku dalších rozpočtových deficitů a celkovému růstu dluhů. Příjmy i výdaje v podstatě odpovídaly plánovaným hodnotám. Skutečný schodek dosáhl o 1,38 mld Kč lepšího výsledku, jeho hodnota byla prakticky stejná jako v loňském roce.

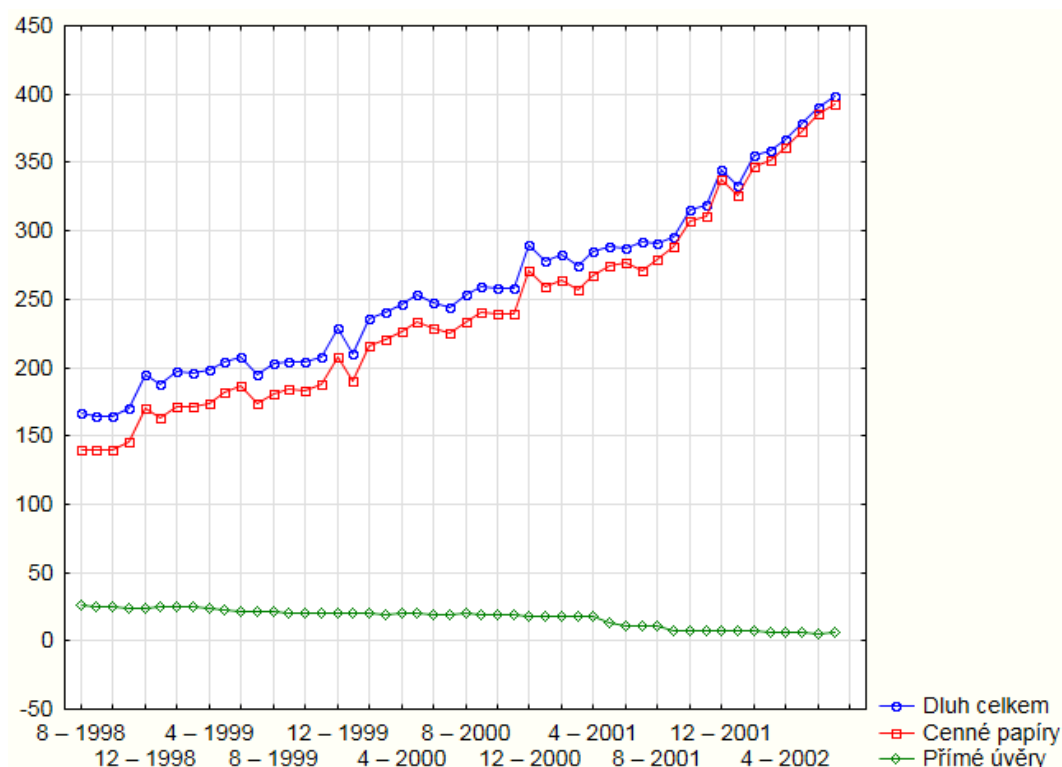
Hodnocení mezinárodních institucí, zejména Evropské komise, trvale upozorňovala na pomalu postupující strukturální a institucionální přestavbu, kde oprávněně spatřovala hlavní příčinu hospodářských obtíží České republiky a rizika nedostatečné konkurenceschopnosti s ohledem na perspektivní členství v Evropské unii. (ČNB, 2000)

V roce 2000 vzniká výsledkem nižších příjmů a vyšších výdajů do té doby rekordní deficit. Oproti plánovanému deficitu je o 11,04 mld Kč vyšší, tedy o 31,23% v porovnání. Pokračující politické rozepře vyústí v neschválení návrhu státního závěrečného účtu ČR za rok 2000. Jedná se o jediný zamítnutý státní závěrečný účet v historii ČR. Tato bezprecedentní situace však nemá žádné následky, ČR tak pokračuje v zrychlování dynamiky růstu svého dluhu a to i díky úhradě ztráty České konsolidační agentury ve výši 15,3 mld Kč.

I v roce 2001 končí hospodaření ČR rekordním deficitem, který se nepřetržitě za předešlých šest let stále zvyšoval. Nadále pokračuje velmi nákladné přebírání nesplacených dluhů podniků a bank v státním i soukromém vlastnictví. Účet za ztráty České konsolidační agentury je 27,6 mld Kč, dalších téměř 10 mld Kč putuje na odškodnění zemědělců a Zajišťovací fond družstevních záložen.

Politický cyklus zahajuje růst výdajů v roce 1998 o 8,02%, který ovšem zahrnuje sedm měsíců předešlé vlády a pouze pět měsíců vlády nové. Nová vláda má tak minimální možnost ovlivnit mandatorní výdaje, které tvoří značnou část výdajů celkových. Druhý a třetí rok rostou výdaje o 5,32%, respektive 5,92%. Posledním rokem se teorie potvrzuje, státní výdaje rostou meziročně až o 9,78%.

Graf č. 3: Státní dluh v roce 1998 – 2002 (v mld Kč)

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Z průběžných statistik státního dluhu je patrná poměrně setrvalá tendence v průběhu roku a pravidelné kolísání na jeho přelomu, řádově o 20 – 30 mld Kč.

Zastoupení přímých úvěrů vůči celkovému dluhu nadále roste. Ovšem není to jenom vývojem objemu přímých úvěrů, ale také růstem celkového dluhu. Přímé úvěry tvořily v lednu 1999 13,04% z celkového dluhu, následně 9,56%, v lednu 2001 6,63% a poslední rok 2,2%. Financování nově vzniklého deficitu se odehrává čistě pomocí nově vydaných státních dluhopisů.

V roce 1998 klesla výkonnost české ekonomiky podle HDP o 0,3%, pokračoval růst nezaměstnanosti o 1,7% na průměrných 6,5% při inflaci 10,7%. Tyto jevy měly za výsledek i pokles reálných příjmů obyvatelstva. Od roku 1998 uplatňuje ČNB strategii cílování inflace, což následuje rok poté, co ČNB opustila režim fixního kurzu CZK. ČNB razí novou strategii pomocí radikálního snížení úrokových sazeb a redukování povinné minimální rezervy bank, čímž se snaží napumpovat potřebné prostředky do ekonomiky s cílem znovu ji nastartovat.

Následující rok dochází v ČR ke zvýšení HDP o 1,4%, avšak výrazně pokračuje růst nezaměstnanosti meziročně o 2,2% na průměrných 8,7%. Jde o druhý nejprudší nárůst nezaměstnanosti za celou historii ČR až do současnosti. Markantní je také pokles inflace z 10,7% na 2,1%. Příčiny lze spatřovat v předchozím negativním ekonomickém vývoji. ČR přijímá dokument „Společné zhodnocení priorit hospodářské politiky ČR“, kterým se zavazuje dosáhnout do roku 2005 inflaci předepsanou Evropskou unií.

V roce 2000 se zvýšilo HDP o 4,3% při nezaměstnanosti 8,8%. Jde o historicky nejvyšší nezaměstnanost za celou historii ČR a tak lze právě sociální náklady a ztráty na daních s tím spojené označit za hlavní faktor vyššího schodku. Další náklady byly vynaloženy na připravovanou integraci ČR do EU. Inflace vykazuje akceptovatelný růst o 3,9%.

Rok poté roste v ČR HDP o akceptovatelných 3,1%, nezaměstnanost klesá o 0,7% na průměrných 8,1% a inflace dosahuje meziročního zvýšení o 4,7%. Zároveň dochází k potřebnému pozitivnímu impulzu v podobě vyšší spotřeby domácností. Meziročně také stoupá tvorba fixního kapitálu o 7% a tak se zdá být ekonomika ČR na dobré cestě k ozdravení.

Při hodnocení hospodaření vlády Miloše Zemana si je potřeba uvědomit účel narůstajících výdajů. Bohužel se ve větší míře jedná o nárůst výdajů neinvestičního charakteru, konkrétně sociální transfery a úhrady ztráty České konsolidační agentury ve výši 24 mld Kč. Nadále dochází k finanční kriminalitě, jako například při prodeji podhodnoceného podílu v Mostecké uhelné společnosti a.s. Za pouhé jedno volební období dochází ke zvýšení veřejného dluhu z 166,56 mld Kč na 398,76 mld Kč, což je nárůst o alarmujících 140%. Bohužel až v červnu 2001 vzniká Stálá komise pro řízení státního dluhu.

4.1.5 Období 2002 – 2006

Do konce roku 2002 vláda připraví a schválí střednědobý rozpočtový výhled na čtyřleté období tak, aby se počínaje rokem 2005 podíl schodku státního rozpočtu na hrubém domácím produktu snižoval. (Vláda České republiky, 2002).

Tabulka č. 4: Státní rozpočet v roce 2002 – 2005 (v mld Kč)

Rok	Plánované příjmy	Plánované výdaje	Plánované saldo	Skutečné příjmy	Skutečné výdaje	Skutečné saldo
2002	690,3	736,6	- 46,2	705,04	750,76	- 45,72
2003	684	795,3	- 111,3	699,67	808,72	- 109,05
2004	754	869	- 114,9	769,21	862,9	- 93,69
2005	824,8	908,4	- 83,5	866,46	922,9	- 56,4

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Nedlouho po sestavení vlády dochází v Čechách k rozsáhlým povodním, které si vyžádají škody za více jak 73 mld Kč. Česká konsolidační agentura spolkla dalších 12,1 mld Kč. I přes to se ozdravení veřejných financí může zdát v prvním roce jako zdařilé, rozpočet na krátko zastavil tendenci rostoucích státních deficitů a oproti plánovanému zápornému saldu se ani příliš nelišil.

Trend se nepotvrdil již v roce 2003, kdy schodek dosáhl astronomické částky převyšující 109 mld Kč, do té doby suverénně nejvíce. Jednalo se tak meziročně o navýšení na více jak 238% předešlé hodnoty, což mělo za následek zvýšení celkového veřejného dluhu z 332,76 mld Kč na 399,71, tedy o více jak 20% během jediného roku. Mezi jednorázové vlivy patří narovnání arbitráže za více jak 10 mld Kč ve prospěch CME.

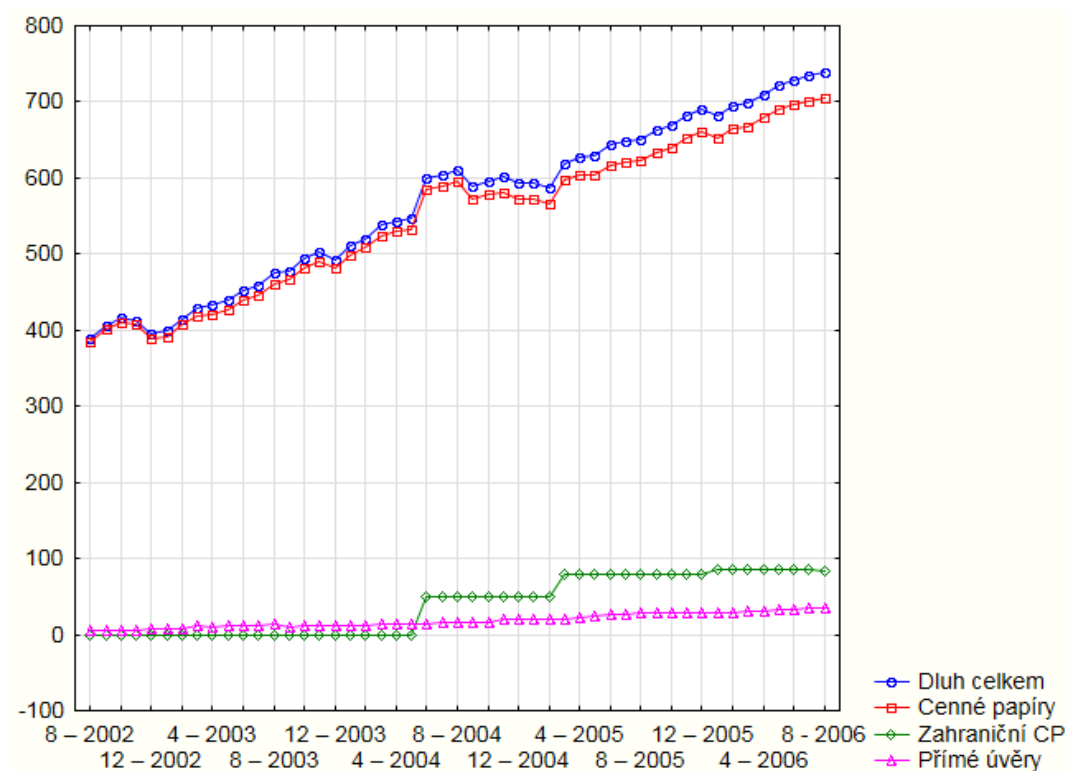
Rok 2004 dával tušit, že předešlý výsledek nebyl náhodou a že lze nadále očekávat vysoké tempo růstu zadlužení s řešením v nedohlednu. Odůvodněním byly nadále náklady spojené se vstupem ČR do EU. Dílčím úspěchem může být reálný schodek o více jak 21 mld Kč nižší, než plánovaný.

Konečně v roce 2005 lze spatřovat určité zpomalení tempa deficitů. Spojuje se tu omezení části jednorázových nákladů předchozích let spojených s integrací do EU a také

nižší skutečné saldo oproti plánovanému, konkrétně o 27,1 mld Kč. Stát odepisuje dalších 30 mld Kč na úhradu ztrát České konsolidační agentury.

První rok rostou výdaje v meziročním srovnání o 8,2%, následně o 7,72%, třetí rok o 6,7% a konečně čtvrtý uzavřený rok o 6,95%. Politický cyklus se tak zdá být v pozadí, přebíjí ho vlivy integrace ČR do EU.

Graf č. 4: Státní dluh v roce 2002 – 2006 (v mld Kč)

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Vzhledem k vstupu do EU se nám otevírá možnost nové formy financování, eurobondy. Ty vláda začíná čerpat okamžitě, čímž dochází i ke skokovému nárůstu celkového veřejného dluhu o 52,83 mld Kč v červnu 2004. O rok později dochází k emisi dluhopisů v měně Yen, které spolu s eurobondy eviduje pod zahraničními cennými papíry. Ty tvoří na konci volebního období 11,43% celkového dluhu, jsou zajištěny proti kursovému riziku. Také rostl podíl přímých úvěrů, které tvořily v lednu 2003 1,87%, rok poté 2,32%, v lednu 2005 3,48% a konečně již 4,64%.

V roce 2002 zpomaluje růst HDP na 1,6%, nicméně pokračuje pokles nezaměstnanosti o dalších 0,8% na průměrných 7,3%. Výrazně také klesá inflace a to až na 1,8%, což byla dosud nejnižší hodnota. Rozhodujícím vlivem zůstalo ochlazení mezinárodního obchodu po událostech 11. 9. 2001 v USA.

Následující rok se vývoj obrací, HDP roste o 3,6% a zároveň roste nezaměstnanost o 0,5% na 7,8%. Inflace zpomaluje ještě výrazněji až k hodnotě 0,1%, což je hluboko pod cílem ČNB 2,5% - 4,5%.

V roce 2004 ČR zrychluje růst HDP o 4,9%. Nezaměstnanost opět roste o dalších 0,5% na 8,3%, přičemž lze sledovat alarmující míru dlouhodobé nezaměstnanosti 4,3%, nejvyšší v historii ČR vůbec. Inflace dosahuje růstu 2,8%, což odpovídá představám ČNB i EU.

Poslední ukončený rok volebního období provází růst HDP o slibných 6,4%, nezaměstnanost klesá na 7,9% a inflace narůstá o 1,9%.

Integraci do EU a náklady s tím spojené lze chápat jako urychlení reforem a začátek spolupráce národních organizací s orgány EU. Z toho důvodu lze obecně očekávat a tolerovat určité vyšší zatížení státních rozpočtů, nicméně dosažené výsledky jsou spíše zklamáním. Nadále pokračují neproduktivní výdaje výrazně srážející saldo rozpočtu. Celkové situaci také nadále neprospívá politická nestabilita, v daném období se vystřídaly tři vlády.

4.1.6 Období 2006 – 2010

Hlavní cíle budou snížení nezaměstnanosti, podpora podnikání a hospodářského růstu v dlouhodobé perspektivě, stabilizace veřejných financí a postupné snižování deficitu veřejných rozpočtů tak, aby v dlouhodobém výhledu bylo možné připravit vyrovnaný státní rozpočet. (Vláda České republiky, 2006)

Tabulka č. 5: Státní rozpočet v roce 2006 – 2009 (v mld Kč)

Rok	Plánované příjmy	Plánované výdaje	Plánované saldo	Skutečné příjmy	Skutečné výdaje	Skutečné saldo
2006	884,3	958,7	- 74,4	923,32	1020,63	- 97,3
2007	949,4	1040,7	- 91,3	1025,88	1092,27	- 66,39
2008	1035,6	1107,3	- 70,8	1063,94	1083,94	- 20
2009	1114	1152,1	- 38,1	974,8	1167	- 192,2

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Výsledek hospodaření roku 2006 dosáhlo schodku 97,3 mld Kč, což je o 22,9 mld Kč více, než-li bylo plánováno. Na úhradu ztrát České konsolidační agentury putuje dalších 20 mld Kč. Vliv na saldo měly i povodně, které si vyžádaly vládní výdaje za více jak 5 mld Kč.

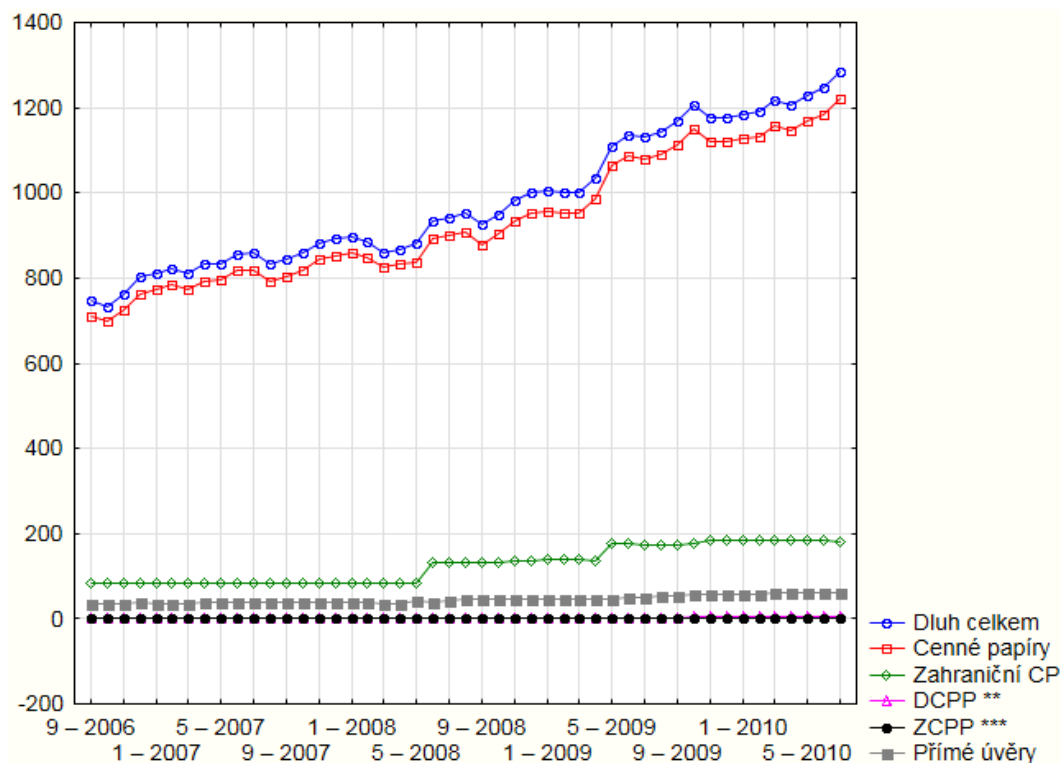
Následující rok se situace obrací, kdy se počítá se schodkem 91,3 mld Kč, ale výsledek je téměř o 25 mld Kč lepší, schodek dosahuje 66,39 mld Kč. Pozitivním vlivem byl především nárůst příjmů meziročně o 11,1%. Naposledy rozpočet zatěžuje Česká konsolidační agentura a to ve výši 13,3 mld Kč.

Rok 2008 lze označit jako vrchol hospodaření ČR, přesto se ani tentokrát nepodařilo dosáhnout přebytku. Jedná se o nejmenší saldo od roku 1998 až po současnost. Toho je docíleno meziročním nárůstem příjmů o 3,7% a mírným poklesem výdajů o necelé 1%.

V roce 2009 dochází k bezprecedentnímu schodku -192,2 mld Kč, což katapultuje schodek na desetinásobnou hodnotu oproti předešlému roku. Celkový dluh tak během pouhých 12 měsíců vzrůstá o 186,43 mld, tedy o 18,8%. Znovu se výrazně rozevírají nůžky mezi příjmy a výdaji, ve srovnání s předchozím rokem o -8,38%, respektive o 7,66%.

Výdaje roku 2006 se výrazně zvýšili, meziročně o 10,59%. Tempo růstu následně mírně zpomalilo na 7,02% až se zcela zastavilo na necelém -1%. Poslední rok se růst výdajů vrátil k hodnotě nad 7%. Popisovaný vývoj odpovídá politickému cyklu, přestože v daném období působily silnější ekonomické faktory.

Graf č. 5: Státní dluh v roce 2006 – 2010 (v mld Kč)

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

** domácí cenné papíry s plovoucí sazbou

*** zahraniční cenné papíry s plovoucí sazbou

ČNB coby fiskální agent ČR vydává nový typ dluhopisů, které mají plovoucí kupón. Jeho výše je odvozena od sazby 6M PRIBOR. Zároveň pokračuje emise tzv. eurobondů. Těmito kroky je zabezpečována diverzifikace, což v tomto případě znamená krom snížení rizika i oslovení širšího spektra věřitelů. Domácí cenné papíry tvoří na konci období 7,2% dluhu, zahraniční cenné papíry pak zanedbatelných 0,51%. Významnější se stávají zahraniční cenné papíry, které dosahují v lednu 2007 10,39%, v lednu 2008 9,34%, další rok jejich podíl roste na 13,97% a rok následující už 15,21%. Kosmeticky roste i zastoupení přímých úvěrů z úvodních 4,6% na konečných 4,79%.

Rok 2006 přináší pozitivní vývoj u většiny ukazatelů, HDP roste o 6,9%, míra nezaměstnanosti se snižuje o 0,8% na průměrných 7,1% a inflace dosahuje 2,5%.

I následující rok přináší mnoho pozitiv v podobě růstu HDP o dalších 5,5%, skokový pokles nezaměstnanosti na 5,3% při udržení inflace na úrovni 2,8%.

V roce 2008 trend bohužel nepokračuje a je patrné přehřátí ekonomiky a blížící se zpomalení. HDP si připisuje růst 2,7%, téměř na nulu však klesá tvorba fixního hrubého kapitálu. Nezaměstnanost klesá na nejnižší hodnotu nového milénia 4,4%, inflace vyskakuje na 6,3%.

Určitě lze říci, že uplynulý rok zůstane spojen s prohloubením největší finanční krize za několik posledních desetiletí a následně s počátkem hospodářského útlumu. (ČNB, 2009)

Prudkosti a síle negativních dopadů nasvědčuje v roce 2009 pokles HDP o 4,8%, pokles tvorby hrubého fixního kapitálu o více jak 10%, skokové navýšení nezaměstnanosti o 2,3% na průměrných 6,7% a inflaci 1%.

V první polovině volebního období umožňuje ekonomické prostředí zpomalení růstu deficitů a to rychlostí vyšší, než-li tomu bylo dosaženo. ČR tak promeškala příležitost a následně byla zastižena absolutně nepřipravena na přicházející ekonomickou krizi. Krize výrazně prohloubila zadlužení ČR. Za selhání lze označit pokračující politickou nestabilitu, kdy v uplynulém období vládly 3 vlády a tak státní správa znovu postrádá kontinuitu a koncepčnost, místo nutných reforem bylo na pořadu dne politické hašteření.

4.1.7 Období 2010 – 2013

Vládnoucí garnitura měla v tomto období, více než kdy předtím, snížit schodkovost státního rozpočtu, který v předchozím období akceleroval. Plánovaná salda byla dosud nejvyšší, postupně se však snižovala.

Tabulka č. 6: Státní rozpočet v roce 2010 – 2013 (v mld Kč)

Rok	Plánované příjmy	Plánované výdaje	Plánované saldo	Skutečné příjmy	Skutečné výdaje	Skutečné saldo
2010	1022	1185	- 163	1000,38	1156,79	- 156,42
2011	1044	1179	- 135	1012,76	1155,53	- 142,77
2012	1084,7	1189,7	- 105	1051,39	1152,39	- 101
2013	1080,76	1180,76	- 100	1091,86	1173,13	- 81,26

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Saldo roku 2010 nadále vykazuje obrovský deficit více jak 156 mld Kč, což je o více jak 35 mld Kč nižší schodek než předchozí, nicméně je to schodek stále obrovský a jeho dopad na celkové zadlužení je taktéž velmi výrazný.

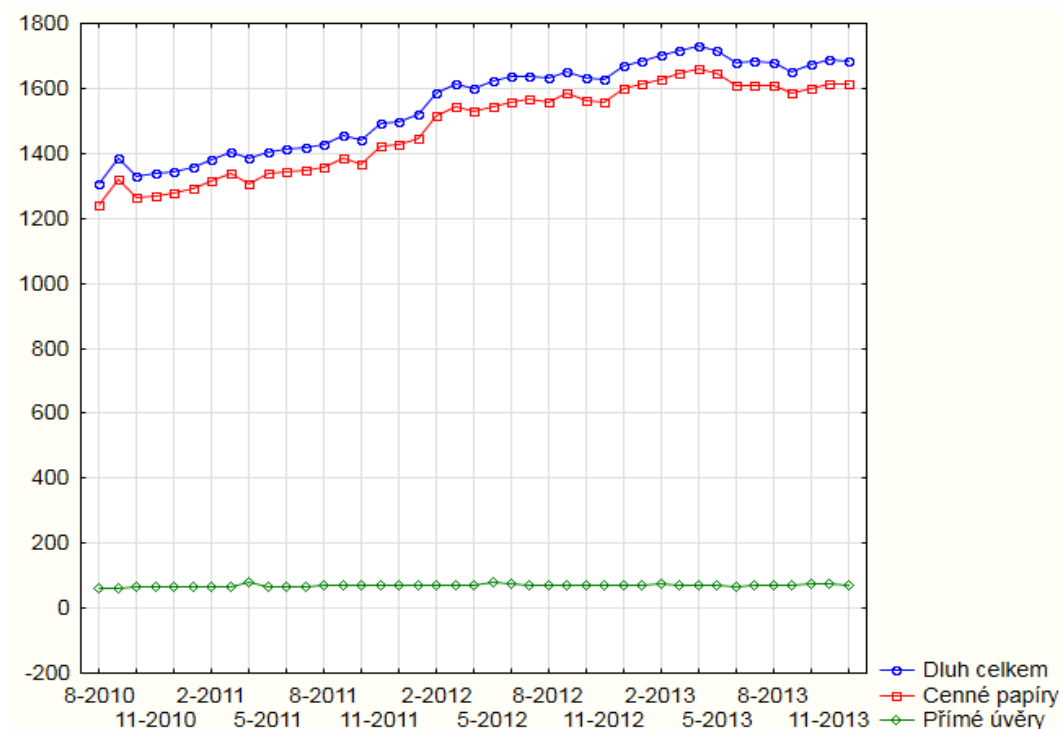
Následující rok pokračuje v trendu výrazných deficitů, které zpomalují tempo pouze pozvolna, meziročně o 8,77%. Nebylo dosaženo plánovaných příjmů ani výdajů, nicméně výrazněji na příjmové stránce, což mělo za následek vyšší deficit, než-li byl plánován.

V roce 2012 dochází již k výraznějšímu snížení schodku, meziročně o 41,77 mld Kč méně. Tentokrát již reálné saldo více odpovídá plánovanému.

V posledním sledovaném roce dochází k růstu plánovaných příjmů a poklesu plánovaných výdajů, a tak meziročně umazává deficit dalších téměř 20 mld Kč.

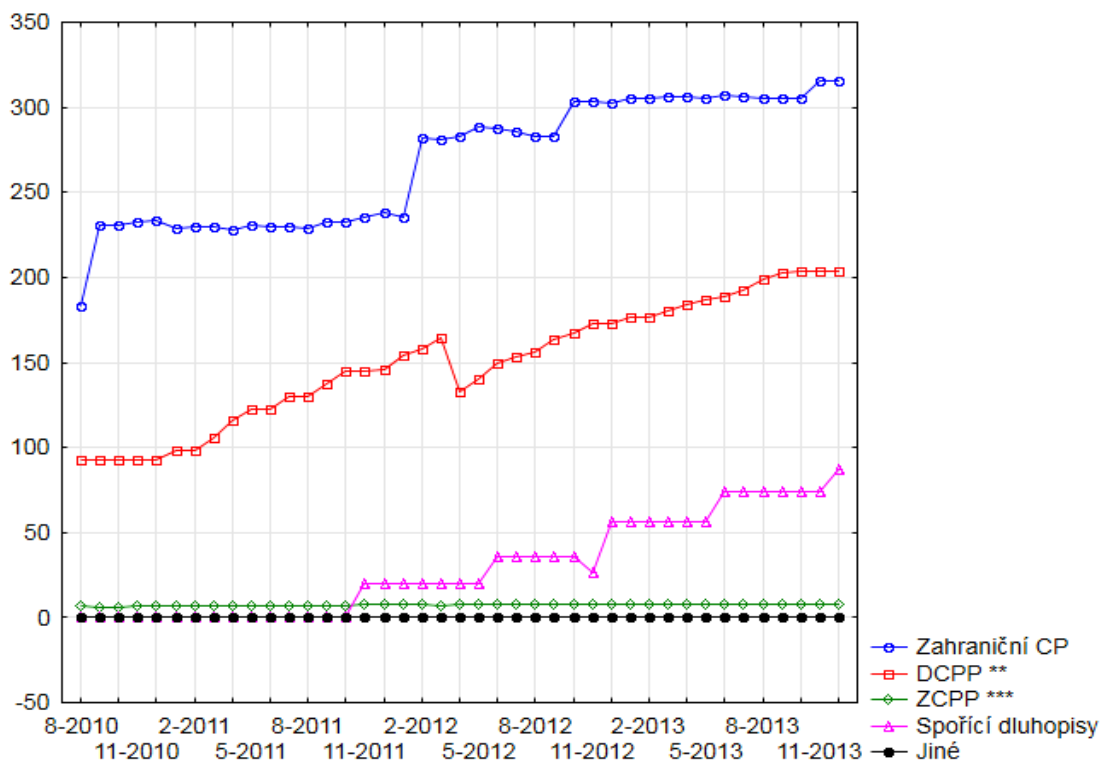
Při sledování politického cyklu je v roce 2010 patrný meziroční pokles výdajů o téměř 1%, stejně jako v následujícím roce. Ve třetím roce již dochází k růstu, konkrétně o 2,58%. V roce 2013 se vývoj vrací zpět k poklesu výdajů o 1,03%. Ve sledovaném období se tak nedaří projevovat teorie politického cyklu.

Graf č. 6: Státní dluh v roce 2010 – 2013 (v mld Kč)

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Graf č. 7: Struktura cenných papírů v roce 2010 - 2013 (v mld Kč)

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

** domácí cenné papíry s plovoucí sazbou

*** zahraniční cenné papíry s plovoucí sazbou

Spolu s akcelerujícím nárůstem dluhu se rozšiřuje i jeho struktura. Přímé úvěry jsou poměrně stabilní se zastoupením v koridoru 4,8% - 4,2%. Kromě zahraničních cenných papírů je patrný vzestup všech nových zdrojů financování. Zahraniční cenné papíry tvořily 16,85% dluhu, což se nejdříve meziročně kleslo na 15,47% a později dosáhlo 18,09% až konečně 18,74% celkového dluhu. Podobný vývoj čekal domácí cenné papíry, které byly zastoupeny 7,28%, rok poté už 10,16%, následně se jejich růst zpomalil na 10,47% až na konečných 12,74%. Spořicí dluhopisy byly zavedeny v listopadu 2011, kdy celkový dluh financovaly v zastoupení 1,37% a postupně rostly až na závěrečných 5,2%. Již zmiňované zahraniční cenné papíry jsou spíše doplňkové a nadále zůstávají okolo úrovně 0,5%. V tomto období dochází k plnému splacení dluhu vůči IBRD a EBRD, které tvořily zanedbatelné 1% státního dluhu.

V roce 2010 pokračovalo domácí hospodářské oživení započaté v polovině roku 2009. Toto oživení bylo taženo především obnovováním zásob a růstem zahraniční

poptávky, což se projevilo zejména ve zrychlování tempa růstu průmyslové produkce a exportu. (ČNB, 2011)

V roce 2010 se ČR vrací k růstu HDP o 2,3% a růstu tvorby fixního hrubého kapitálu o 1,3%. Předešlé negativní události však zvyšují nezaměstnanost o 0,6% na průměrných 7,3%, inflace dosahuje 1,5%.

Následující rok je velice podobný, kdy se meziročně zvyšuje HDP o 2%, nezaměstnanost se vrací na hodnotu roku 2009, tedy 6,7%. Inflace se mírně zvyšuje na 1,9%.

V roce 2012 a 2013 ekonomika opět zpomaluje, dochází ke snížení HDP o 0,8% a následnému snížení o dalších 0,7% a zvýšení nezaměstnanosti na 7%. Údaj o nezaměstnanosti v tomto období zkresluje zvyšující se ochota pracovat za nižší mzdu, čímž celkově klesá počet odpracovaných hodin a produktivita práce. Inflace zrychluje na 3,3% meziročně a to i díky vlivu zvýšení snížené sazby DPH, aby následně zpět klesla na 1,3%.

Období vlády Petra Nečase a Jiřího Rusnoka provází snaha snížit veřejné rozpočty, jde však o tempo velmi pomalé. Nastolená opatření mají za účinek praktické zmrazení příjmů a výdajů státního rozpočtu, které jsou několik let téměř konstantní. Nedokážou však rozpohybovat ekonomiku a tak problém rostoucího státního zadlužení přetrvává v plné míře. Na konci sledovaného období se stabilizuje poměr státního dluhu k HDP na hodnotě 41,2%. Saldo státního rozpočtu v roce 2012 a 2013 dosahuje vůči HDP hodnot 2,5%, respektive 2%, čímž ČR splňuje Maastrichtská kritéria EU, která naopak v letech 2009 – 2011 překračovala. V rámci EU si ve výši jednotlivých schodků i celkového dluhu vede ČR dobře, což ovšem spíše vypovídá o ekonomické nerovnosti mezi členskými státy.

4.1.8 Zhodnocení vývoje zadluženosti

Velmi důležité je též dlouhodobě udržovat rozsah federálního dluhu v poměru k hrubému národnímu produktu a úrokovému zatížení. Růst dluhu se musí hodnotit ve vztahu k růstu ekonomiky jako celku. (Samuelson, 1989)

Z tohoto pohledu lze sledované období rozložit na dvě části. První, v roce 1993 – 1998 znamená kolísání hodnot dluhu vůči HDP mezi 13,3% - 8,6%. Následující vývoj až

dodnes znamená každoroční přírůstek dluhu k HDP alespoň o 1%, což akceleruje především v období 2009 – 2012 růstem o 3,3% - 5,1% ročně. Nasnadě je porovnání současného stavu zadlužení ČR a ostatních států EU.

Tabulka č. 7: Zadlužení vybraných členských zemí EU

Stát	Dluh / HDP (v %)
Bulharsko	23,6
Švédsko	39
ČR	43,8
Německo	74,8
EU 28	86,6
Portugalsko	131,4
Itálie	131,8
Řecko	176

Zdroj: Eurostat, vlastní zpracování

Česká republika se v evropském srovnání podle výsledku hospodaření svých vládních institucí dostala v roce 2013 mezi třetinu nejúspěšnějších zemí v EU. (Český statistický úřad, 0214)

Z výše uvedených statistik je patrné poměrně uspokojivé umístění ČR mezi ostatními státy EU. Především státy se zadlužením více jak 100% HDP jsou nuceny přijímat opatření zamezující další růst dluhu. Jejich hlavní chybou je skutečnost, že nechaly dojít situaci až takhle daleko. ČR se nemůže pouze spoléhat na skutečnost, že má většina členských států dluh vyšší, a proto nám tím nic nehrozí.

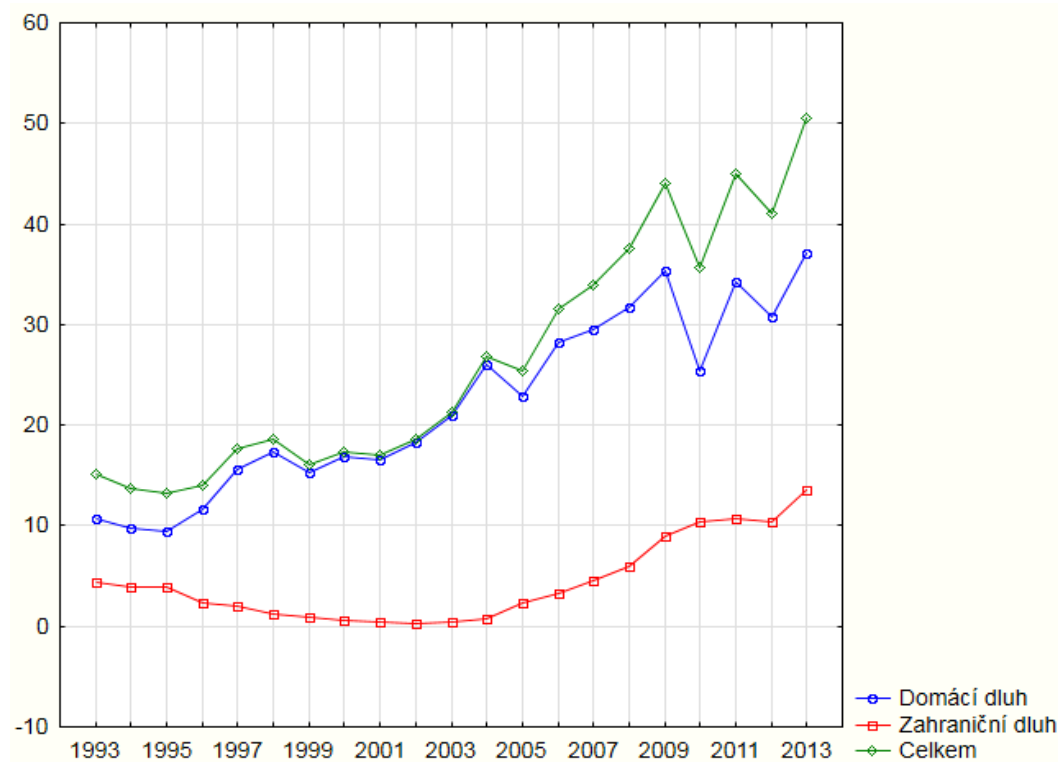
Samostatně zadlužení ČR již tolik uspokojivé není, každoročně je zatěžován státní rozpočet úroky za desítky miliard Kč, které by mohly být buď vynaloženy produktivněji, nebo by o tuto částku mohl být nižší rozpočtový schodek. Konkrétně v roce 2013 dosahovaly úrokové náklady 50,56 mld Kč a rozpočtový schodek činil 81,26 mld Kč. Bez nutnosti hrazení dluhových nákladů by došlo ke snížení schodku na 30,7 mld Kč, tedy snížení o více jak 62%.

4.2 Náklady dluhové služby

4.2.1 Horizontální a vertikální analýza nákladů

Úrokové náklady tvoří neproduktivní část rozpočtu, přímo se tedy podílí na růstu dluhu a vytlačují prostor pro investiční stimuly. Od roku 2008 sleduje Ministerstvo financí čisté a hrubé náklady. Graf č. 8 zahrnuje čisté náklady, které zohledňují i příjmy státního dluhu.

Graf č. 8: Vývoj nákladů dluhové služby (v mld Kč)

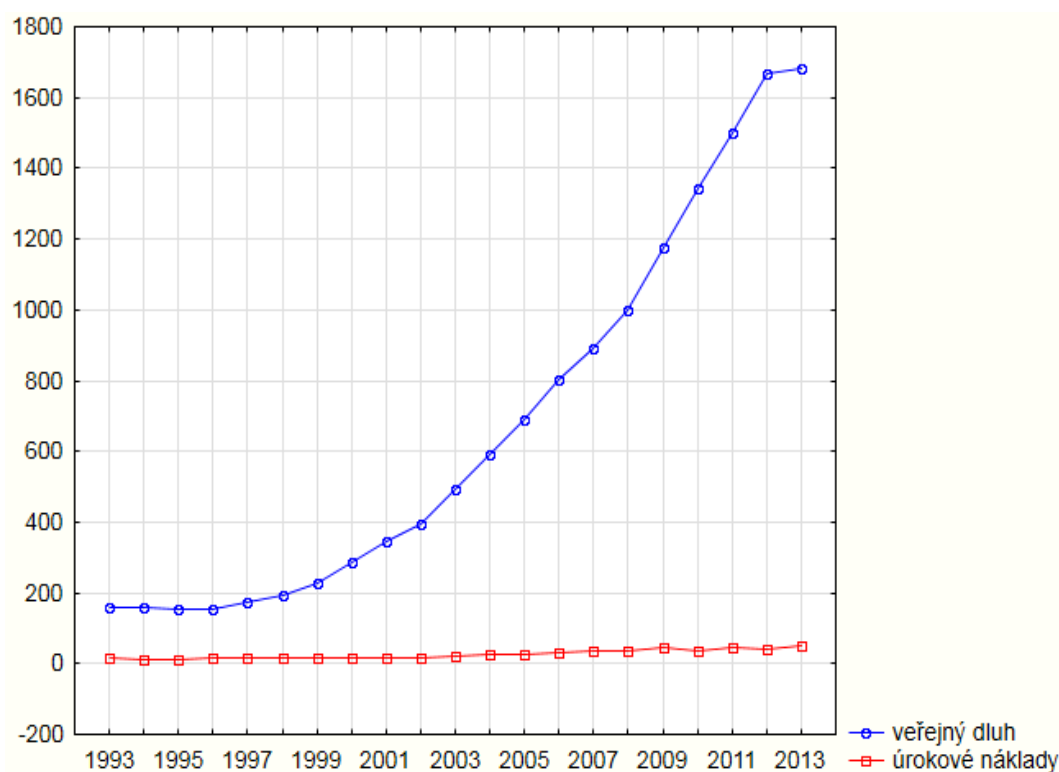
Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Prudké změny nákladů lze vysvětlit hned několika vlivy. První skokové navýšení v roce 1997 souvisí s emisí eurobondů. Další prudký růst lze spatřit v období 2008 – 2009 při začínající finanční krizi. Při příležitosti nové emise státních dluhopisů hraje klíčovou roli ochota investorů půjčovat prostředky. To má vliv především na úrokovou sazbu a dobu splatnosti upsaných dluhopisů.

4.2.2 Regresní analýza nákladů veřejného dluhu

Spolu s vývojem rozpočtů jednotlivých let a s tím souvisejícími výpůjčními potřebami se vyvíjí náklady dluhové služby. Ty nemusejí nutně korelovat s vývojem dluhu jako takového. V roce 1993 tvořily náklady 15,07 mld Kč, v roce 2013 to bylo už 50,56 mld Kč, za 20 let tedy došlo k růstu o 235,5%. Oproti tomu vývoj samotného dluhu se z úvodních 172,12 mld Kč dostává až na 1683,34 mld Kč, tedy roste o celých 878%.

Graf č. 9: Úrokové náklady a veřejný dluh (v mld Kč)

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Lze také porovnat nákladovost dluhu, kdy ČR za svůj dluh platila úrok nejdříve průměrných 8,76% až po současné 3%. Tento fakt je sám o sobě pozitivní, nicméně jde až o sekundární problém způsobený zvyšujícím se celkovým dluhem. Hrozbou vyšší úrokové sazby, ale i příležitostí pro její snížení, zůstává refinancování starých dluhů nově emitovanými dluhopisy.

Průběh závislosti veřejného dluhu a nákladů dluhové služby lze sledovat pomocí regresní funkce, kde je nejdříve třeba ověřit významnost zkoumaných veličin a následně vypočítat korelační koeficient.

Tabulka č. 8: Statistická významnost I

Výsledky regrese se závislou proměnnou : úrokové náklady (zdrojová tabulka)						
R= ,96598255 R2= ,93312228 Upravené R2= ,92960240						
F(1,19)=265,10 p<,00000 Směrod. chyba odhadu : 3,1770						
N=21	b*	Sm.chyba z b*	b	Sm.chyba z b	t(19)	p-hodn.
Abs. člen			11,81929	1,131682	10,44401	0,000000
veřejný dluh	0,965983	0,059329	0,02170	0,001333	16,28191	0,000000

Zdroj: vlastní zpracování

P-hodnota absolutního členu a p-hodnota veřejného dluhu jsou 0,0001, tedy velmi malá čísla. To je méně, než hodnota chyby 0,05 odpovídající hladině významnosti 0,95. Z toho vyplývá, že parametr veřejného dluhu a konstanta jsou statisticky významné.

Tabulka č. 9: Korelace I

Statist.	Statistické shrnutí; ZP: úrokové náklady (zdrojová tabulka)	
	Hodnota	
Vícenás. R	0,965982546	
Vícenás. R2	0,933122278	
Upravené R2	0,929602398	
F(1,19)	265,100587	
p	0,00000000000128998646	
Sm. chyba odhadu	3,17701492	

Zdroj: vlastní zpracování

Korelační koeficient r je na úrovni 0,966. Obecně hodnoty nad 0,9 vyznačují silnou závislost. Mezi úrokovými náklady a dluhem existuje silná přímá závislost. Druhá mocnina korelačního koeficientu je 0,933. To znamená, že změny úrokových nákladů jsou z 93,31% závislé na změně veřejného dluhu.

Na veličiny se lze ještě dívat opačně a zkoumat působení veřejného dluhu na náklady.

Tabulka č. 10: Statistická významnost II

Výsledky regrese se závislou proměnnou : veřejný dluh (zdrojová tabulka)						
R= ,96598255 R2= ,93312228 Upravené R2= ,92960240						
F(1,19)=265,10 p<,00000 Směrod. chyba odhadu : 141,45						
N=21	b*	Sm.chyba z b*	b	Sm.chyba z b	t(19)	p-hodn.
Abs. člen			-463,440	76,22016	-6,08028	0,000008
úrokové náklady	0,965983	0,059329	43,009	2,64150	16,28191	0,000000

Zdroj: vlastní zpracování

P-hodnota absolutního členu a p-hodnota veřejného dluhu jsou 0,0001 - 0,00008, tedy velmi malá čísla. To je méně, než hodnota chyby 0,05 odpovídající hladině významnosti 0,95. Z toho je patrné, že parametr veřejného dluhu a konstanta jsou i v tomto případě statisticky významné.

Tabulka č. 11: Korelace II

Statistické shrnutí; ZP: veřejný dluh (zdrojová tabulka)	
Statist.	Hodnota
Vícenás. R	0,965982546
Vícenás. R2	0,933122278
Upravené R2	0,929602398
F(1,19)	265,100587
p	0,00000000000128998646
Sm. chyba odhadu	141,450887

Zdroj: vlastní zpracování

Stejně jako u předchozí korelace, korelační koeficient r je na úrovni 0,966. Mezi úrokovými náklady a dluhem existuje silná přímá závislost. Druhá mocnina korelačního koeficientu je 0,933. To lze vysvětlit tak, že změny úrokových nákladů jsou z 93,31% závislé na změně veřejného dluhu.

Tabulka č. 12: Durbin – Watsonův test

Durbin-Watsonovo d a sériové korelace reziduí		
	Durbin-Watson.d	Sériové korelace
Odhad	2,064292	-0,046268

Zdroj: vlastní zpracování

Hodnoty testu okolo dvou signalizují možnost použití regresního modelu na původních datech, tento výsledek nesignalizuje autokorelaci. Rezidua na sobě nejsou závislá.

Z výše uvedených výpočtů lze usoudit, že veličiny veřejný dluh a úrokové náklady jsou navzájem silně spojeny a jejich vývoj spolu úzce souvisí.

4.3 Průzkum veřejného mínění

Úzkou souvislost je možné najít mezi politickým rozhodováním a procesy formulování veřejného mínění. Pro politologii je zajímavé nejen studium ovlivňování tohoto fenoménu, ale i výzkum veřejného mínění. (Prorok, Lisa 2003).

Před formulací jednotlivých otázek byly stanoveny hypotézy, které budou podle odpovědí respondentů následně vyhodnoceny.

Tabulka č. 13: Hypotézy

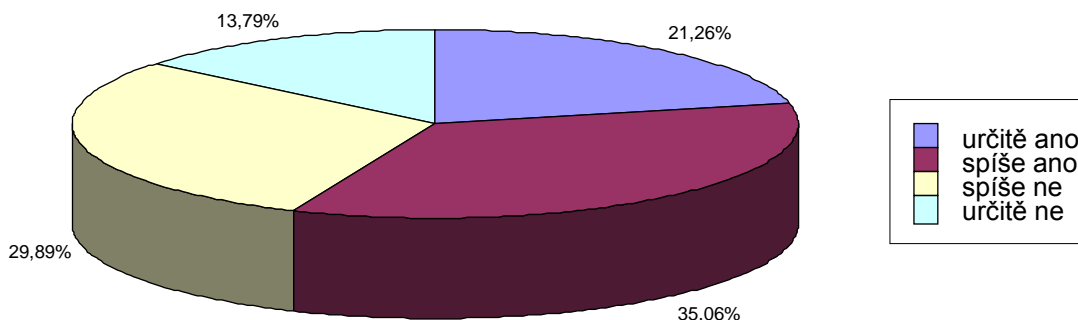
Označení	Hypotéza
H1	Veřejnost se zajímá o problematiku veřejných dluhů a má o ní dostatek informací.
H2	Aktuální stav a dosavadní vývoj veřejných dluhů hodnotí společnost jako nepřijatelný.
H3	Občan vnímá politickou zodpovědnost politiků za vývoj veřejného dluhu.

Zdroj: vlastní výzkum

4.3.1 Anketa

Anketa se skládá z deseti otázek, z čehož je šest otázek na téma veřejný dluh a zbylé čtyři jsou demografické údaje respondenta. Anketa byla sestavena na základě prvotních hypotéz. Sběr dat proběhl prostřednictvím serveru www.vyplnto.cz v období 11. 2. – 23. 2. 2015, shromáždil odpovědi celkem 174 respondentů. Směřování respondenta k spontánním odpovědím odpovídá i průměrná doba vyplňování ankety, která dosáhla dvou minut a dvou vteřin. Nejprve budou vyhodnoceny odpovědi na jednotlivé otázky.

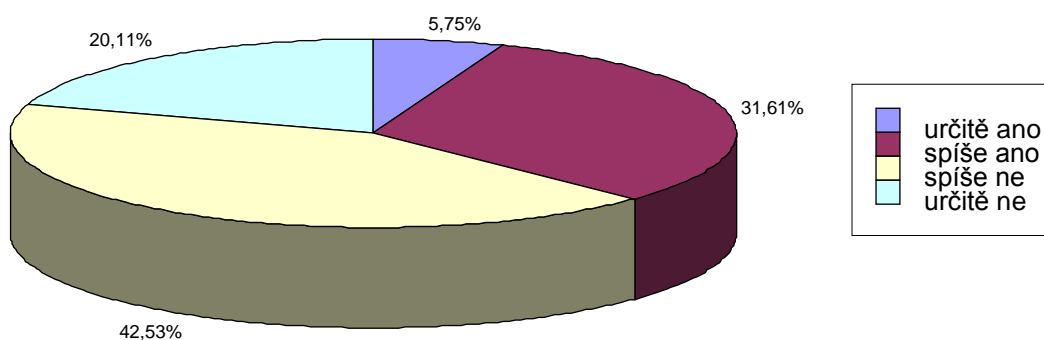
Graf č. 10: Q1) Je pro Vás důležité znát stav veřejných dluhů?

Zdroj: vlastní výzkum

Nejčastější odpovědí bylo spíše ano, přičemž celkově kladně odpovědělo 56,32% respondentů. Ti považují problematiku za důležitou pro ně samotné. Zbylých 43,68% respondentů ji za důležitou nepovažuje, reálně tak nechává správu veřejného dluhu v rukou vládnoucí garnitury a o toto téma se dále nezajímá.

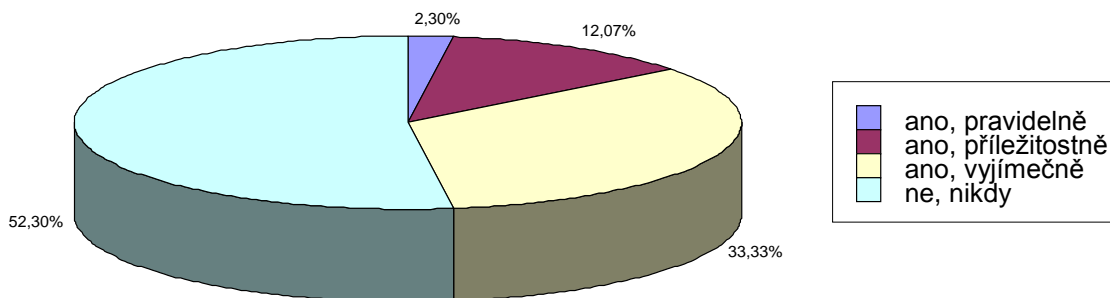
Graf č. 11: Q2) Máte o vývoji zadlužování ČR dostatek informací z médií?

Zdroj: vlastní výzkum

Problematika veřejného dluhu je dlouhodobě na okraji plošného zájmu médií. Velmi záleží na konkrétní televizní nebo rozhlasové stanici, tištěném nebo elektronickém periodiku, jak moc se problematice věnuje. Odpověď respondenta je ovlivněna především jeho způsobem získávání informací. Tomu odpovídají i výsledky ankety, kdy 62,64% respondentů pociťuje nedostatek informací. Naopak plný dostatek informací z médií má pouze 5,75% dotázaných.

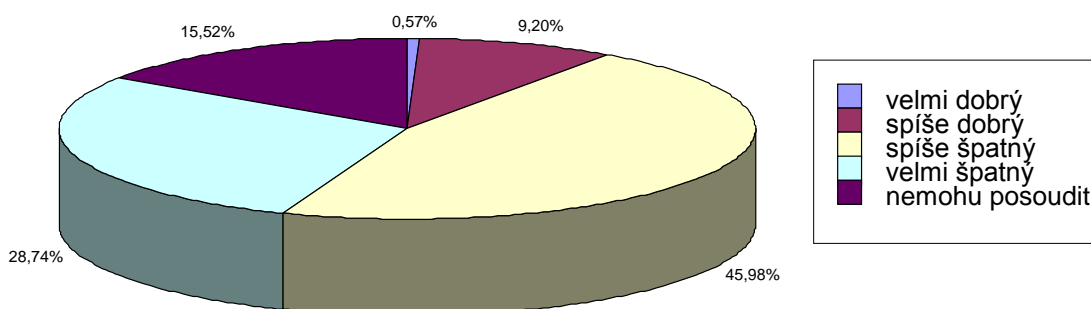
Graf č. 12: Q3) Vyhledáváte si aktivně informace o stavu veřejného dluhu?

Zdroj: vlastní výzkum

Podle ankety si nejčastěji občané informace samy nevyhledávají, spoléhají se tak na informace z médií. Rizikem jsou především účelové interpretace stavu a vývoje veřejného dluhu. Naopak pravidelně až příležitostně si informace vyhledává celkem 14,37% občanů. Ti zpravidla získají přesnější informace o aktuálním stavu a vývoji veřejného dluhu.

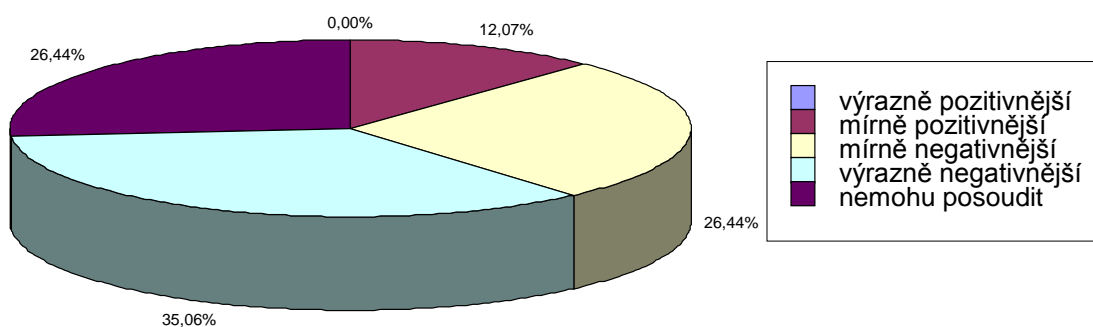
Graf č. 13: Q4) Bez ohledu na předešlé otázky, jak byste hodnotil(a) současný stav veřejných dluhů?

Zdroj: vlastní výzkum

Současný stav veřejných dluhů hodnotí jako velmi dobrý pouhý jeden respondent. Jako špatný jej vidí 74,72% respondentů. Nezanedbatelná je i skupina 15,52% respondentů, kteří nemohou současný stav posoudit, velmi pravděpodobně kvůli nedostatku informací o problematice.

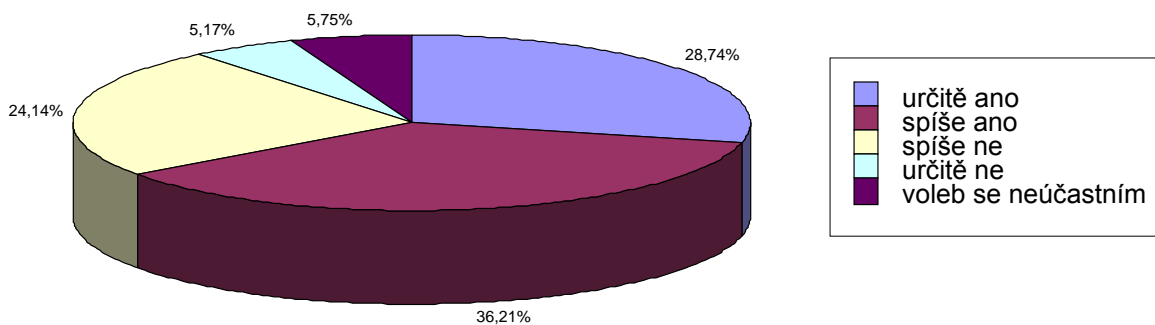
Graf č. 14: Q5) Na základě Vašich znalostí, jak byste hodnotil(a) současný stav veřejného dluhu ČR v porovnání se stavem před deseti lety?

Zdroj: vlastní výzkum

Cílem otázky je vnímání trendu vývoje veřejného dluhu, nejde tedy o zkoušku znalostí respondenta. Nikdo z dotázaných nevnímá současný stav pozitivněji, 12,07% jej vidí mírně pozitivněji. Celkově 61,5% dotázaných vnímá trend negativně. Více jak čtvrtina dotázaných tento trend nedokáže posoudit, což se dá pochopit například u mladší generace, která ještě před deseti lety tento stav příliš nevnímala.

Graf č. 15: Q6) Zohledňujete při výběru, které politické straně dáte hlas, její postoj k zadlužování ČR?

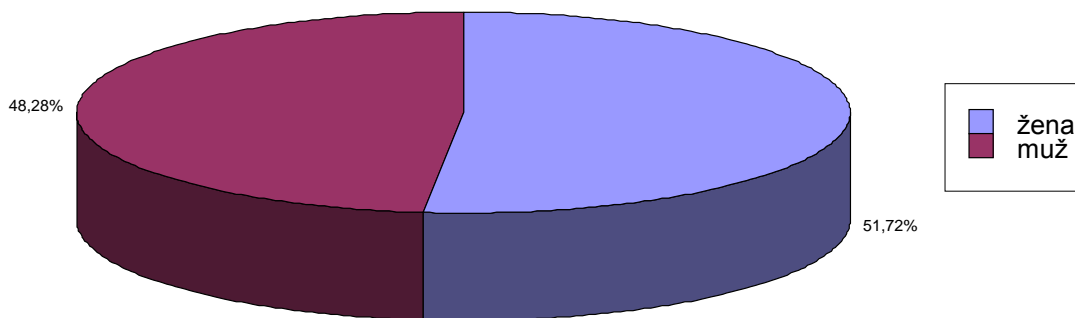

Zdroj: vlastní výzkum

Voliči vystupují na politickém trhu jako poptávající strana, která hledá v politických programech jednotlivých politických stran, nakolik ten či onen politický program v souladu s preferencemi voliče vyjadřuje jeho individuální zájem. (Ochrana, 2001)

Téměř dvě třetiny respondentů při volbách zohledňuje postoj politické strany k veřejnému dluhu. V potaz to naopak nebere 29,31% respondentů.

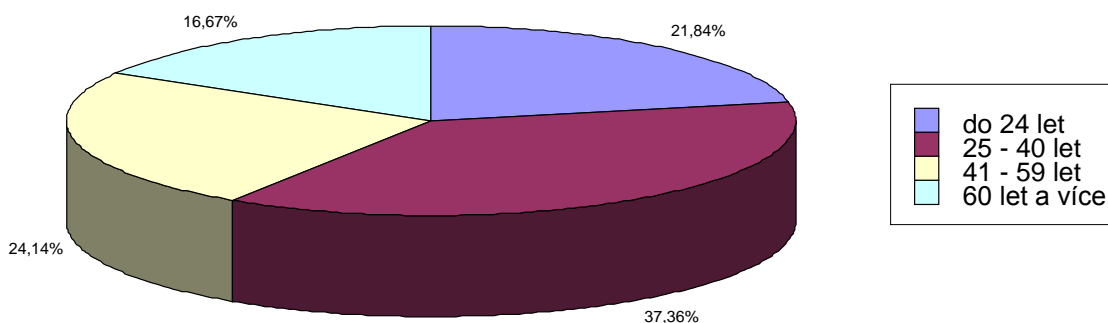
Graf č. 16: Q7) Na závěr několik otázek o Vás. Jste:

Zdroj: vlastní výzkum

Anketa si kladla za cíl oslovit přibližně stejný počet žen a mužů, čehož bylo dosaženo bez nutnosti směřování ankety na jednu nebo druhou skupinu. Vliv pohlaví na problematiku se projevil minimálně.

Graf č. 17: Q8) Do jaké věkové kategorie patříte?

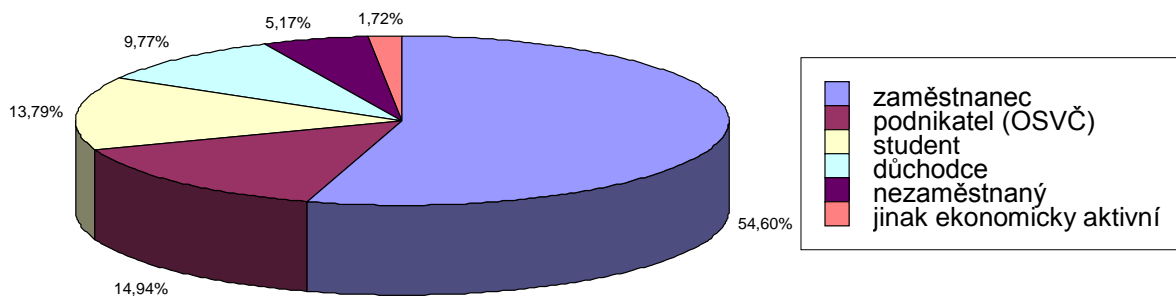

Zdroj: vlastní výzkum

Pro vysokou výpovědní hodnotu bylo klíčové získat reprezentativní vzorek obyvatelstva a to především z hlediska věkové struktury, která je obvykle u uživatelů internetu nerovnoměrná. Toho bylo dosaženo především aktivním oslovováním starší generace.

Ankety se účastnilo nejvíce respondentů mezi 25 – 40 lety, téměř se shodným zastoupením následuje skupina do 24 let a mezi 41 – 59 lety. Dostatečně je zastoupena i skupina nejstarších respondentů.

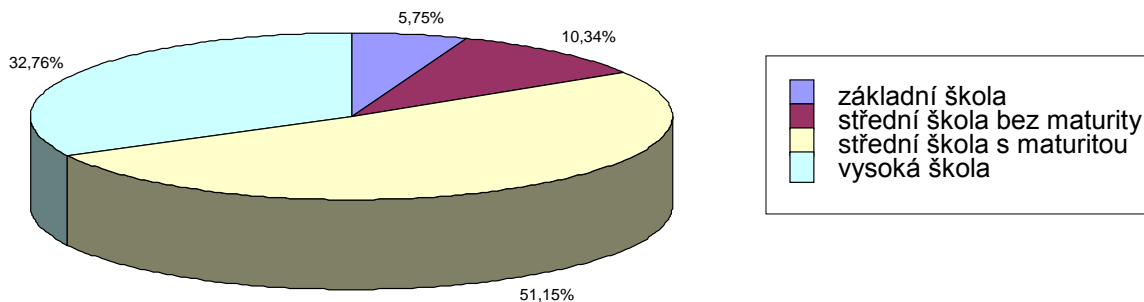
Graf č. 18: Q9) Jaká je Vaše současná ekonomická aktivita?

Zdroj: vlastní výzkum

Nejvíce respondentů tvořili zaměstnanci, kterých byla více jak polovina. Na anketu odpověděl zhruba stejný počet podnikatelů a studentů. Necelých 10% tvořili důchodci, aktuálně nezaměstnaných bylo 5% dotázaných. Nejmenší zastoupení připadá na jinak ekonomicky aktivní občany, což jsou například ženy na mateřské dovolené.

Graf č. 19: Q10) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

Zdroj: vlastní výzkum

Přes polovinu respondentů dosáhla středoškolského vzdělání s maturitou. Druhou nejčetnější skupinu tvoří respondenti dosahující vysokoškolského vzdělání. Nejméně je zastoupeno středoškolské vzdělání bez maturity a základní vzdělání, konkrétně 10,34%, respektive 5,75%. U vzdělanějších respondentů lze očekávat větší zainteresovanost a lepší orientaci v problematice veřejných dluhů.

Odpovědi na jednotlivé otázky ankety postupně potvrdily, že se veřejnost zajímá o problematiku veřejných dluhů a má o ní relativně dostatek informací. Aktuální stav a dosavadní vývoj veřejných dluhů hodnotí společnost jako špatný. Občan vnímá politickou

zodpovědnost politiků za vývoj veřejného dluhu. Všechny tři úvodní hypotézy se tak ověřily jako platné.

4.3.2 Asociační tabulky

Asociační tabulky se vrací k již ověřeným hypotézám a zkoumají bližší souvztažnost jednotlivých jevů. U páté otázky v anketě není zobrazována odpověď „výrazně pozitivnější“ vzhledem ke skutečnosti, že nebyla nikým zvolena.

Tabulka č. 14: Hodnocení vývoje VD podle vyhledávání informací

Q5 *	Q3 - Vyhledáváte si aktivně informace o stavu veřejného dluhu?				Celkem
	Ano, pravidelně	Ano, příležitostně	Ano, výjimečně	Ne, nikdy	
Mírně pozitivnější	1	3	8	9	21
Mírně negativnější	0	8	18	20	46
Výrazně negativnější	3	9	26	23	61
Nemohu posoudit	0	1	6	39	46
Celkem	4	21	58	91	174

Zdroj: vlastní výzkum

* Na základě Vašich znalostí, jak byste hodnotil(a) současný stav veřejného dluhu ČR v porovnání se stavem před deseti lety?

Otázka hodnocení vývoje stavu veřejného dluhu má jednoznačnou odpověď. Zatímco na konci roku 2003 byl veřejný dluh 493,18 mld Kč, v roce 2013 vykazoval už hodnotu 1683,34 mld Kč. Tedy současný stav je objektivně negativnější a je již jen věcí názoru, jestli výrazně nebo mírně.

Celkově si alespoň výjimečně hledá informace o veřejném dluhu 85 respondentů, z čehož 66 jich odpovědělo správně. Úspěšnost této skupiny tvoří 77,65%.

Naopak nikdy si informace nehledá 91 respondentů, z nichž vývoj hodnotilo negativně 43. Jejich úspěšnost je tak 47,25%.

Tabulka č. 15: Hodnocení vývoje VD podle informací z médií

Q5 *	Q2 – Máte o vývoji zadlužování ČR dostatek informací z médií?				Celkem
	Určitě ano	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ne	
Mírně pozitivnější	0	8	8	5	21
Mírně negativnější	3	20	14	9	46
Výrazně negativnější	6	21	29	5	61
Nemohu posoudit	1	6	23	16	46
Celkem	10	55	74	35	174

Zdroj: vlastní výzkum

* Na základě Vašich znalostí, jak byste hodnotil(a) současný stav veřejného dluhu ČR v porovnání se stavem před deseti lety?

Dostatek informací z médií má 66 respondentů, z kterých odpovědělo 50 správně na otázku vývoje dluhu. Jejich úspěšnost dosahuje 75,76%.

Nedostatek informací o problematice veřejného dluhu v médiích pocítuje 109 dotázaných. Z nich odpovědělo 73 správně na otázku vývoje dluhu a dosáhli tak úspěšnosti 66,97%.

Tabulka č. 16: Důležitost problematiky VD podle hodnocení vývoje

Q1 - Je pro Vás důležité znát stav VD?	Q5 - Na základě Vašich znalostí, jak byste hodnotil(a) současný stav veřejného dluhu ČR v porovnání se stavem před deseti lety?				Celkem
	Mírně pozitivnější	Mírně negativnější	Výrazně negativnější	Nemohu posoudit	
Určitě ano	4	12	19	2	37
Spíše ano	8	15	26	12	61
Spíše ne	7	11	12	22	52
Určitě ne	2	8	4	10	24
Celkem	21	46	61	46	174

Zdroj: vlastní výzkum

Veřejný dluh jako důležitý vnímá 98 občanů, z kterých správně hodnotí vývoj posledních deset let jako negativní 72 občanů. Jejich úspěšnost dosahuje 73,47%.

Oproti tomu skupina 76 občanů nepovažuje znalost stavu veřejného dluhu za důležitou. Z nich 35 hodnotí správně na vývoj dluhu, což odpovídá 46,05%.

Tabulka č. 17: Důležitost problematiky VD podle současného stavu

Q1 - Je pro Vás důležité znát stav VD?	Q4 – Bez ohledu na předešlé otázky, jak byste zhodnotil(a) současný stav veřejných dluhů?					Celkem
	Velmi dobrý	Spíše dobrý	Spíše špatný	Velmi špatný	Nemohu posoudit	
Určitě ano	1	3	18	14	1	37
Spíše ano	0	2	33	22	4	61
Spíše ne	0	7	22	8	15	52
Určitě ne	0	4	7	6	7	24
Celkem	1	16	80	50	27	174

Zdroj: vlastní výzkum

Důležitost veřejného dluhu pocítuje 98 respondentů, z kterých hodnotí šest respondentů současný stav dluhu jako dobrý a 87 jako špatný. Jejich spokojenost je 6,12%.

Skupina nepovažující znalost veřejného dluhu za důležitou čítá 76 dotázaných, z kterých vnímá současný stav jako dobrý 11 a 43 jako špatný. Spokojenost skupiny dosahuje 14,47%.

Tabulka č. 18: Výběr politické strany podle vyhledávání informací

Q6 – Zohledňujete při výběru, které politické straně dáte hlas, její postoj k zadlužování ČR?	Q3 - Vyhledáváte si aktivně informace o stavu veřejného dluhu?				Celkem
	Ano, pravidelně	Ano, příležitostně	Ano, výjimečně	Ne, nikdy	
Určitě ano	2	10	17	21	50
Spíše ano	2	7	27	27	63
Spíše ne	0	2	10	30	42
Určitě ne	0	1	2	6	9
Voleb se neúčastním	0	1	2	7	10
Celkem	4	21	58	91	174

Zdroj: vlastní výzkum

Celkem 113 respondentů zohledňuje při volbách postoj politické strany k zadlužování ČR. Z nich si aktivně vyhledává informace o stavu veřejného dluhu 21 respondentů, tedy 18,58%.

Skupina respondentů, kteří postoj politické strany k dluhu nezohledňují, čítá 51 dotázaných. Z nich si aktivně vyhledává informace o stavu veřejného dluhu šest dotázaných, což odpovídá 11,76% skupiny.

Tabulka č. 19: Výběr politické strany podle informací z médií

Q6 – Zohledňujete při výběru, které politické straně dáte hlas, její postoj k zadlužování ČR?	Q2 – Máte o vývoji zadlužování ČR dostatek informací z médií?				Celkem
	Určitě ano	Spíše ano	Spíše ne	Určitě ne	
Určitě ano	6	18	17	9	50
Spíše ano	2	21	31	9	63
Spíše ne	1	13	18	10	42
Určitě ne	1	1	2	5	9
Voleb se neúčastním	0	2	2	6	10
Celkem	10	55	70	39	174

Zdroj: vlastní výzkum

Jak již bylo zmíněno, 113 respondentů uvedlo, že při volbách zohledňuje postoj politické strany k zadlužování ČR. Z nich 47 má dostatek informací z médií o zadlužování, tedy 41,59%.

Opačný postoj při volbách vyjádřilo 51 dotázaných. Z médií má dostatek informací o zadlužování 14 z nich, což je 27,45% skupiny.

Nejprve se ukázalo, že občané vyhledávající si aktivně informace o veřejném dluhu, znají lépe jeho vývoj, než občané, kteří si informace nevyhledávají. Ti, kteří pocítují dostatek informací z médií o veřejném dluhu o něm mají zároveň lepší přehled. Dále respondenti, považující znalost stavu veřejného dluhu za důležitou, o něm mají lepší informace, než ti, kteří znalost za důležitou nepovažují. Respondenti považující znalost stavu za důležitou hodnotí současný stav dluhu v ČR za horší, než ti, kteří nepovažují znalost stavu veřejného dluhu za důležitou. Dotazovaní také uvedli větší zájem o aktivní vyhledávání informací, pokud zohledňují při výběru politické strany její postoj k zadlužování. Občané zohledňující při výběru politické strany podle jejího postoje k veřejnému dluhu mají zároveň o vývoji zadlužování ČR dostatek informací z médií.

5. ZHODNOCENÍ VÝSLEDKŮ

Hlavním cílem bylo zhodnocení zadluženosti ČR podle oficiálních údajů ze Státního závěrečného účtu a Statistiky státního dluhu vedených Ministerstvem financí ČR. Veřejný dluh byl sám o sobě shledán za mírně neuspokojivý především díky nákladům dluhové služby, které desítkami miliard Kč zatěžují státní rozpočet a prohlubují rozpočtové schodky. Za předpokladu nulových nákladů dluhové služby by například v roce 2013 dosáhl schodek místo 81,26 mld Kč částky 30,7 mld Kč a snížil by se tak o více než 62%.

V kontextu zadlužení ostatních členských zemí EU si ČR vede uspokojivě a patří mezi ty méně zadlužené. V porovnání s naším regionem tedy lze hodnotit úroveň dluhu jako mírně uspokojivou. Tato skutečnost však nezaručuje pokračování současného vývoje.

Plánovaný a skutečný rozpočet byl sledován u jednotlivých let v období 1993 – 2013. Mezi roky 1993 – 1998 byly předkládány vyrovnané rozpočty, které nejprve končily přebytky v řádu miliard Kč. V letech 1997 – 1998 docházelo k odchylkám až o 7% od plánovaných příjmů a výdajů, což mělo za následek jedny z prvních schůdků rozpočtu. Od roku 1999 jsou rozpočty navrhovány jako schodkové, což probíhalo v letech 1999 – 2004 s odchylkami od plánovaných hodnot o maximálně 2%. V letech 2005 – 2007 byla opět patrná horší predikce příjmů a výdajů, kdy se alespoň jedna z hodnot liší vždy o více jak 5%. Chyby v predikci pokračují i v roce 2008, dochází k schodku o více jak 50 mld Kč nižšímu než byl plánovaný. To se obrací hned následující rok, kdy plánovaný schodek z 38,1 mld Kč akceleruje na 192,2 mld Kč, tedy o 404% více. Další vývoj znamená již nižší odchylky od plánovaných hodnot až po přibližně 1% v roce 2013.

Při součtu hodnot za sledované období je patrná pouze minimální diference příjmů o 0,05% a výdajů o 0,44%. Celkově tak lze odhad a plánování rozpočtu hodnotit pozitivně s výjimkou těch největších jednorázových odchylek, které například u vyššího schodku znamenají náhlou vyšší výpůjční potřebu, která se následně může projevit i na rostoucích nákladech dluhové služby.

Strukturální analýza veřejného dluhu odhalila trend rozšiřujícího se typu instrumentů spolu s růstem dluhu. Tato diverzifikace má bezpochyby pozitivní účinky, ve výsledku není ČR závislá pouze na úzkém okruhu věřitelů.

Teorie politického cyklu byla sledována v jednotlivých obdobích. Ta se potvrzuje již v letech 1993 – 1995, kdy na konci volebního období státní výdaje rostou. Dále se

projevuje politická nestabilita, kdy v období 1996 – 1998 nelze teorii sledovat kvůli příliš krátkému působení vlády. Vlivy politického cyklu v roce 2002 – 2006 přebíjí vstup ČR do EU a tak se zde teorie nepotvrzuje. Další čtyři roky, přes silné ekonomické faktory, je teorie politického cyklu opět platná. V poslední části sledovaného období se politický cyklus nestačí projevit, opět z důvodu politické nestability. Celkově lze za politickým cyklem hledat především populistický přístup napříč politickým spektrem, kdy si vládnoucí garnitura snaží před dalšími volbami získat přízeň voličů přístupem „Chléb a hry“, což má negativní dopady na zvyšující se úroveň veřejného dluhu.

Analýza nákladů dluhové služby prokázala svoji závislost na vývoji veřejného dluhu. Tyto hodnoty jsou navzájem silně spojeny a jejich vývoj spolu úzce souvisí. Přesto existuje riziko, kdy při zvýšení sazeb ze současného průměru 3% p. a. o každých 0,1% p. a., narostou dluhové náklady o 1,68 miliardy Kč.

Obecné povědomí o problematice veřejného dluhu bylo zjišťováno pomocí ankety. Anketa byla sestavena na základě stanovení prvotních hypotéz. Anketa byla umístěna na serveru www.vyplnto.cz v období 11. 2. – 23. 2. 2015, posbírala odpovědi celkem 174 respondentů. Vyhodnocení probíhalo pomocí asociačních tabulek, které zkoumaly souvztažnost odpovědí jednotlivých respondentů.

Z výsledků je patrné, že se veřejnost zajímá o stav veřejného dluhu a má o něm relativně dostatek informací. Za dobu existence samostatné ČR hodnotí občané vývoj veřejného dluhu i současný stav spíše negativně. Respondenti vnímají politickou zodpovědnost politiků za vývoj veřejného dluhu. Všechny tři úvodní hypotézy se ověřily jako platné.

Zmíněnými výsledky bylo dosaženo všech stanovených cílů.

6. ZÁVĚR

„Nakonec jsme si uvědomili, že přestože útraty soukromého a veřejného sektoru se liší v tom, kdo rozhoduje o útratě (občané nebo vláda), jsou to občané, kteří financují jak soukromé tak veřejné výdaje.“ (Hillman, 2003)

Zadlužování je dlouhodobě podceňované téma, kterému nevěnují sdělovací prostředky dostatek prostoru a veřejnost tak získává jenom kusé informace. Politická garnitura toto téma upozadňuje, přesto že jde o jeden z nosných pilířů při tvorbě státního rozpočtu a související legislativy. V posledních letech dochází k mírnému zlepšení v informovanosti, což lze připsat především předluženosti Portugalska, Itálie, Španělska a především Řecka. Médii lze doporučit věnovat se více a pravidelně tématu veřejných dluhů.

Politické strany by měly ve svém programu detailně popsat, jak chtějí řešit problematiku veřejného dluhu. Svá rozhodnutí by se měly naučit voličům vysvětlit. Politická garnitura by měla vytvořit dlouhodobou koncepci v politice veřejného dluhu, včetně jejího zakotvení v ústavě. Tím by se zavázala vést dlouhodobě udržitelný veřejný dluh bez ohledu na to, kdo je zrovna u moci. Zároveň tím bude dosaženo přeměny politika, snažícího se o vytvoření ideálního mediálního obrazu, v správce jednajícího v zájmu společnosti.

Otázkou zůstává možnost voliče sledovat plnění volebních programů a slibů, s pomocí kterých jsou politici zvoleni. V dnešní době plošného pokrytí internetem a relativně dobře dostupných informací existuje prostor pro metodické sledování plnění těchto programů a následné vyhodnocování. Tento prostor bohužel zůstává nevyužitý. Běžný občan je tak často odkázán na kusé informace z médií, často vlastněných zájmovými skupinami, a účelová prohlášení politiků. Občan získává pouhý dojem o skutečném stavu veřejné správy a otvírá se tak prostor pro populistická gesta, která ženou veřejný dluh vzhůru. Občanským iniciativám lze doporučit vytvořit chybějící platformu, která bude sledovat plnění jednotlivých slibů a programových prohlášení a tím politiky udržovat v koridoru vytýčených cílů.

Nadále je třeba dbát o trvalou udržitelnost veřejných rozpočtů a v období ekonomické konjunktury usilovat o rozpočty vyrovnané, nebo alespoň minimalisticky schodkové. K dosažení těchto výsledků je třeba učinit konkrétní reformy v jednotlivých kapitolách.

Ve zdravotnictví je třeba vrátit nedávno zrušené poplatky za ošetření u lékaře, recept a pobyt v nemocnici v původní výši. Tím ušetří ministerstvo zdravotnictví přibližně čtyři miliardy Kč a zároveň budou mít lékaři více prostoru se věnovat pacientům, kteří to potřebují. Dostupnost pro všechny občany by nadále zaručovaly ochranné limity.

Dlouhodobě se diskutuje o zavedení školného pro studenty veřejných vysokých škol. Studentů je v roce 2014 evidováno 308 000, což by při zavedení minimalistického školného ve výši 5 000 Kč za semestr znamenalo příjem ve výši tří miliard Kč ročně. Pro sociálně slabší studenty může existovat možnost odkladu splatnosti až o pět let, tzn. na dobu, kdy by měl být student již zajištěn pravidelným příjmem.

Na místě je i hlubší analýza udržitelnosti sociálních transferů. Většinu z nich tvoří dávky důchodového pojištění, kde vlivem stárnutí populace dochází ke kontinuálnímu růstu počtu příjemců a tím i celkových výplat důchodu. Vládnoucí garnitura musí nevyhnutelně najít dlouhodobé řešení, do kterého budou zainteresováni všichni občané v produktivním věku. Výsledek těchto opatření se bude projevovat pomalu a pravděpodobně nebude znamenat přímou rozpočtovou úsporu, ale pouhé zastavení nebo alespoň zpomalení růstu sociálních transferů.

Nepřímo může ovlivnit vývoj veřejného dluhu i podpora podnikání v podobě zjednodušení účetních, daňových a jiných administrativních povinností, boj s korupcí a lepší vymahatelnost práva. Toto prostředí se odráží v produktivitě ekonomických celků, jejichž zisky jsou žádoucí především kvůli daňovým příjmům.

Zmíněné reformy ve zdravotnictví a školství by přinesly dodatečné příjmy ve výši sedm miliard Kč. Je otázkou kolik z těchto prostředků použít pro přímé snížení státního rozpočtu a kolik vrátit zpět do patřičné kapitoly, nicméně navrhované reformy prokazatelně stabilizují financování jednotlivých kapitol a přispívají tak k vyrovnanějšímu státnímu rozpočtu.

7. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

7.1 Literatura

BRČÁK, Josef a Bohuslav SEKERKA. 1. vydání. Mikroekonomie. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2010. ISBN 978-80-7380-280-6.

ČERVENKA, M. Soustava veřejných rozpočtů. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. ISBN 978-80-87212-11-0.

DVOŘÁK, Pavel. Veřejné finance, fiskální nerovnováha a finanční krize. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. ISBN 978-80-7400-075-1.

HALÁSEK, D. Veřejná ekonomika. 2. vydání. Opava: Optys, 2007. ISBN 80-85819-60-0.

HILLMAN, Arye L. Public Finance and Public Policy. 1. vydání. Cambridge, Velká Británie: CAMBRIDGE UNIVERSITY PRESS, 2003. ISBN 0-521-80641-5.

KADERÁBKOVÁ, Jaroslava, Pavel MATES, Josef POSTRÁNECKÝ a René WOKOUN. Úvod do regionálních a správních věd: Vybrané kapitoly. 1. vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1996. ISBN 80-85963-18-3.

KRUGMAN, Paul. Skoncovat s krizí. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 2012. ISBN 978-80-7429-294-1.

KUBÍČEK, Jan. Hospodářská politika. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2006. ISBN 80-86898-99-7.

MAREK, Dan a Michael BAUN. Česká republika a Evropská unie. 1. vydání. Brno: Barrister & Principal, 2010. ISBN 978-80-87029-89-3.

OCHRANA, František. Veřejný sektor a efektivní rozhodování. 1. vydání. Praha: Management Press, s. r.o., 2001. ISBN 80-7261-018-X.

PEKOVÁ, J. Veřejné finance: úvod do problematiky. 4., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Aspi, 2008. ISBN 978-80-7357-358-4.

PEKOVÁ, J., J. PILNÝ a M. JETMAR. Veřejná správa a finance veřejného sektoru. 3. přepracované vydání Praha: ASPI, 2008. ISBN 978-80-7357-351-5.

PETŘÍKOVÁ, Daniela a kolektiv. Vybrané problémy hospodářské politiky. 1. vydání. Košice, Slovensko: elfa, s.r.o., 2011. ISBN 978-80-8086-192-6.

PROROK, Vladimír a Aleš LISA. Politologie. 1. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s.r.o., 2003. ISBN 80-86473-31-7.

SAMUELSON, Paul A. a William D. NORDHAUS. Ekonomie I. 1. vydání. Bratislava: BRADLO, 1992. ISBN 80-7127-030-X.

SMITH, Adam. Bohatství národů. 6. vydání. Praha: Liberální institut, 2001. ISBN 80-86389.

SOJKA, Milan a Bronislav KONEČNÝ. Malá encyklopedie moderní ekonomie. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Libri, 2001. ISBN 80-7277-032-2.

SOROS, George. Finanční turbulence v Evropě a Spojených státech. 1. vydání. Brno: BizBooks, 2013. ISBN 978-80-265-0049-0.

TOMÁŠKOVÁ, Eva. Veřejné finance. 1. vydání. Brno: Masarykova Univerzita, 2006. ISBN 80-210-4177-3.

TÝČ, Vladimír. Základy práva Evropské unie pro ekonomy. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a. s., 2006. ISBN 80-7201-631-8.

7.2 Internet

ČESKÁ NÁRODNÍ BANKA. Výroční zpráva ČNB [online]. 1996 - 2014 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/hospodareni/vyrocní_zpravy/index.html?cnb_css=true

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Makroekonomické údaje [online]. 2014 [cit. 2015-01-02]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/\\$File/HLMAKRO.xls](http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/cr:_makroekonomicke_udaje/$File/HLMAKRO.xls)

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Tendence a faktory makroekonomického vývoje a kvality života v České republice v roce 2013 [online]. 2014 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/410026192A/\\$File/32019214a.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/410026192A/$File/32019214a.pdf)

EUROSTAT. General government gross debt - quarterly data [online]. 2015 [cit. 2015-03-02]. Dostupné z: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=teina230&plugin=1>

HŮLA, CSĚMI a ŽÁK. Projev na 10. schůzi Poslanecké sněmovny dne 14. 6. 1988 [online]. 1988 [cit. 2014-11-04]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1986fs/slsn/stenprot/010schuz/s010007.htm>

INTERNATIONAL MONETARY FUND. Guidelines for Public Debt Management [online]. 2001 [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/np/mae/pdebt/2000/eng/Index.htm#I>

MINISTERSTVO FINANČÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Maastrichtská kritéria [online]. 2013 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.zavedenieura.cz/cs/euro/eurozona/maastrichtska-kriteria>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Řízení rizik [online]. 2014 [cit. 2014-04-19]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/hospodareni/rizeni-statniho-dluhu/zakladni-informace/rizeni-rizik>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Statistika státního dluhu [online]. 1993 - 2013 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/statistika-vladniho-sektoru/2015>

MINISTERSTVO FINANCÍ ČESKÉ REPUBLIKY. Státní závěrečný účet [online]. 1994 - 2014 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/vyhledavani?q=St%C3%A1tn%C3%AD+z%C3%A1v%C4%9Bre%C4%8Dn%C3%BD+%C3%BA%C4%8Det>

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA. Výročná správa [online]. 1994 - 2014 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/sk/publikacie/publikacie-nbs/vyroczna-sprava>

RUSNOK, Jiří. Projev na 3. schůzi Poslanecké sněmovny dne 6. 12. 2013. [online]. 2013 [cit. 2014-04-21]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/politika/politici-volicum/Rusnok-Tempo-narustani-vladniho-dluhu-je-v-ceskych-podminkach-varovne-296050>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Historie minulých vlád [online]. 2014 [cit. 2014-11-24]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/historie-minulych-vlad/prehled-vlad-cr/1993-2007-cr/>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY. Usnesení vlády o státním závěrečném účtu České republiky [online]. 1994 - 2014 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: http://racek.odok.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/web/cs?Open

8. PŘÍLOHY

8.1 Vývoj a struktura veřejného dluhu

Tabulka č. 20: Státní dluh v roce 1993 – 1996 (v mld Kč)

Období	Dluh celkem	Cenné papíry	Účty	Dluhopisy	Přímé úvěry
1 - 1993	172,12	25,3	15,5	9,8	146,82
2 - 1993	158,18	9,82	0	9,82	148,35
3 - 1993	158,49	19,11	6,7	11,95	139,38
4 - 1993	159,56	19,18	6,7	12,02	140,38
5 - 1993	160,65	19,22	6,7	12,06	141,43
6 - 1993	163,23	24,58	12	12,12	138,65
7 - 1993	166,56	32,65	17	15,19	133,91
8 - 1993	161	32,68	17	15,22	128,32
9 - 1993	160,47	32,97	17	15,25	127,49
10 - 1993	158,81	35,51	17	17,79	123,3
11 - 1993	158,81	35,54	17	17,81	123,27
12 - 1993	158,85	37,22	17	19,5	121,62
1 - 1994	160,5	38,24	18	19,52	122,26
2 - 1994	161,69	41,47	21,21	19,54	120,22
3 - 1994	159,38	42,27	22	19,55	117,11
4 - 1994	159,29	42,28	22	19,56	117,01
5 - 1994	160,07	43,61	24	18,88	116,46
6 - 1994	159,05	43,62	24	18,89	115,43
7 - 1994	157,94	44,62	25	18,9	113,32
8 - 1994	159,81	49,63	25	23,9	110,18
9 - 1994	159,35	49,63	25	23,91	109,72
10 - 1994	157,99	48,99	25	23,27	109
11 - 1994	157,84	52,77	23,77	28,27	105,07

12 - 1994	157,25	52,77	23,77	28,27	104,48
1 - 1995	157,06	52,77	23,77	28,27	104,29
2 - 1995	156,69	57,77	23,77	33,27	98,92
3 - 1995	157,59	63,99	29,99	33,28	93,6
4 - 1995	157,29	63,99	29,99	33,28	93,3
5 - 1995	157,48	68,99	29,99	38,28	88,48
6 - 1995	157,17	70,79	31,78	38,28	86,38
7 - 1995	156,37	75,99	36,98	38,28	80,38
8 - 1995	155,22	77,91	36,98	40,2	77,31
9 - 1995	159,06	82,71	41,79	40,2	76,34
10 - 1995	154,29	83,19	45,79	36,67	71,1
11 - 1995	155,34	84,39	41,99	41,67	70,96
12 - 1995	154,39	84,38	41,98	41,67	70,01
1 - 1996	154,74	94,37	51,97	41,67	60,37
2 - 1996	156,84	100,39	52,99	46,67	56,45
3 - 1996	154,47	98,79	51,4	46,67	55,68
4 - 1996	159,64	104,24	56,84	46,67	55,4
5 - 1996	160,88	106,28	58,76	46,8	54,6
6 - 1996	165,14	111,82	64,3	46,8	53,33
7 - 1996	155,05	103,78	60,96	42,1	51,27

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Tabulka č. 21: Státní dluh v roce 1996 – 1998 (v mld Kč)

Období	Dluh celkem	Cenné papíry	Účty	Dluho pisy	Přímé úvěry
8 – 1996	157,52	107,03	62,36	43,94	50,5
9 – 1996	158,36	107,54	62,88	43,94	51,05
10 – 1996	157,74	108,49	63,83	43,94	49,25
11 – 1996	160,68	111,94	67,27	43,94	48,74
12 – 1996	155,16	107,26	62,6	43,94	47,9
1 – 1997	158,24	111,99	64,17	47,1	46,25

2 – 1997	166,11	123,45	70,63	52,1	42,67
3 – 1997	165,94	123,65	72,93	50	42,28
4 – 1997	170,13	126,35	75,63	50	43,77
5 – 1997	170,22	123,59	72,87	50	46,62
6 – 1997	178,72	133,7	82,91	50	45,05
7 – 1997	171,32	126,16	75,37	50	45,16
8 – 1997	175,51	131,05	73,99	56,27	44,46
9 – 1997	172,07	129,32	70,71	57,72	42,75
10 – 1997	165,94	122,75	64,05	57,91	43,19
11 – 1997	164,52	120,61	61,89	57,92	43,91
12 – 1997	173,14	135,6	76,88	57,93	37,54
1 – 1998	164,55	127,02	68,29	57,94	37,53
2 – 1998	173,33	136,72	73,97	61,96	36,6
3 – 1998	168,01	137,26	72,86	63,6	30,75
4 – 1998	168,02	137,56	73,11	63,6	30,46
5 – 1998	173,49	143,13	78,68	63,6	30,35
6 – 1998	170,82	143,23	78,62	63,6	27,59
7 - 1998	165,34	139,53	74,92	63,6	25,81

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Tabulka č. 22: Státní dluh v roce 1998 – 2002 (v mld Kč)

Období	Dluh celkem	Cenné papíry	Účty	Dluho pisy	Přímé úvěry
8 – 1998	166,56	139,74	70,11	68,63	26,81
9 – 1998	164,55	139,75	70,12	68,63	24,79
10 – 1998	164,32	139,84	70,21	68,63	24,48
11 – 1998	170,08	145,92	74,92	70	24,16
12 – 1998	194,68	170,78	99,78	70	23,9
1 – 1999	188,06	163,54	92,53	70	24,52
2 – 1999	196,75	171,34	95,33	75	25,41
3 – 1999	196,28	171,11	95,1	75	25,17

4 – 1999	198,25	174,09	98,02	75	24,16
5 – 1999	204,72	182,45	106,38	75	22,27
6 – 1999	207,67	186,31	110,26	75	21,36
7 – 1999	194,96	173,7	97,66	75	21,26
8 – 1999	202,88	181,29	105,24	75	21,59
9 – 1999	204,67	184,19	108,09	75	20,53
10 – 1999	204,53	183,67	107,62	75	20,86
11 – 1999	208,09	188,03	109,98	77	20,06
12 – 1999	228,36	208,19	130,14	77	20,16
1 – 2000	210,23	190,13	108,08	81	20,1
2 – 2000	235,98	215,97	134,92	80	20,01
3 – 2000	240,24	220,74	135,69	84	19,5
4 – 2000	245,82	225,84	136,71	88	19,98
5 – 2000	253,83	234,03	144,9	88	19,81
6 – 2000	248,02	228,35	134,11	93	19,67
7 – 2000	244,43	224,8	126,56	97	19,63
8 – 2000	253,75	233,71	136,47	96	20,05
9 – 2000	259,36	240,16	141,6	97,32	19,2
10 – 2000	258,31	238,98	136,41	101,32	19,33
11 – 2000	258,48	239,38	137,82	100,32	19,1
12 – 2000	289,32	270,83	165,28	104,32	18,5
1 – 2001	277,89	259,46	144,5	113,73	18,43
2 – 2001	282,59	264,17	149,21	113,73	18,42
3 – 2001	274,67	257,05	138,08	117,73	17,62
4 – 2001	285,5	267,95	143,92	122,73	17,54
5 – 2001	288,34	274,7	152,66	120,73	13,64
6 – 2001	287,56	276,44	146,61	128,33	11,12
7 - 2001	292,17	271,22	147,4	132,33	10,95
8 – 2001	290,35	279,42	146,6	131,33	10,93
9 – 2001	295,72	287,94	150,12	136,33	7,78
10 – 2001	315,18	307,47	159,65	146,33	7,7

11 – 2001	318,78	311,06	165,23	144,33	7,73
12 – 2001	345,04	337,73	186,64	149,6	7,31
1 – 2002	332,76	325,43	166,34	157,6	7,33
2 – 2002	354,8	247,58	185,49	160,6	7,22
3 – 2002	358,35	352,03	182,94	167,6	6,33
4 – 2002	367,04	360,86	187,72	171,6	6,18
5 – 2002	378,86	372,85	191,71	179,6	6,02
6 – 2002	390,79	385,19	195,97	187,6	5,6
7 - 2002	398,76	392,89	196,67	194,6	5,87

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Tabulka č. 23: Státní dluh v roce 2002 – 2006 (v mld Kč)

Období	Dluh celkem	Cenné papíry	Dluhopisy	Zahraniční CP	Přímé úvěry
8 – 2002	390,08	384,19	184,6	0	5,89
9 – 2002	406,34	401,18	200,6	0	5,16
10 – 2002	415,61	410,39	210,6	0	5,22
11 – 2002	413,17	407,96	219,6	0	5,21
12 – 2002	395,9	388,28	222,6	0	7,62
1 – 2003	399,71	392,24	218,88	0	7,47
2 – 2003	414,79	407,25	227,88	0	7,54
3 – 2003	429,13	418,25	237,88	0	10,89
4 – 2003	432,46	421,73	243,88	0	10,73
5 – 2003	439,88	427,52	251,88	0	12,36
6 – 2003	452,29	439,71	265,88	0	12,57
7 – 2003	459,04	446,34	272,5	0	12,7
8 – 2003	475,58	460,99	287,14	0	14,59
9 – 2003	476,74	466,67	294,27	0	10,07
10 – 2003	494,34	482,74	309,27	0	11,6
11 – 2003	502,25	490,65	319,27	0	11,6

12 – 2003	493,18	481,46	319,27	0	11,73
1 – 2004	510,8	498,97	330,19	0	11,83
2 – 2004	520,32	508,49	337,79	0	11,83
3 – 2004	537,87	524,26	351,79	0	13,61
4 – 2004	543,63	530,03	362,79	0	13,61
5 – 2004	546,99	533,39	372,79	0	13,61
6 – 2004	599,82	585,46	380,68	48,82	14,36
7 - 2004	603,96	588,59	385,68	48,82	15,36
8 – 2004	611,17	595,51	394,68	48,82	15,66
9 – 2004	589,28	573,08	376,83	48,82	16,2
10 – 2004	595,56	578,5	386,81	48,82	17,05
11 – 2004	601,23	580,58	392,81	48,82	20,65
12 – 2004	592,9	572,25	397,01	48,82	20,65
1 – 2005	593,8	573,15	401,91	48,82	20,65
2 – 2005	586,76	566,11	387,87	48,82	20,65
3 – 2005	618,23	597,57	391,27	78,89	20,65
4 – 2005	627,84	604,64	403,44	78,89	23,19
5 – 2005	628,57	604,32	413,11	78,89	24,25
6 – 2005	643,64	617,48	428,77	78,89	26,16
7 – 2005	647376	620,2	433,49	78,89	27,56
8 – 2005	650,93	623,18	440,49	78,89	27,74
9 – 2005	662,62	634,29	456,56	78,89	28,33
10 – 2005	669,17	639,44	467,52	78,89	29,73
11 – 2005	681,59	651,86	481,02	78,89	29,73
12 – 2005	691,18	661,44	487,5	78,89	29,73
1 – 2006	682,88	653,15	427,77	84,86	29,73
2 – 2006	694,5	664,77	484,36	85,01	29,73
3 – 2006	698,15	668,25	495,72	84,89	29,9
4 – 2006	709,68	679,78	507,69	84,82	29,9
5 – 2006	721,56	689,63	521,41	84,73	31,92
6 – 2006	728,92	696,89	532,05	84,73	32,03

7 – 2006	735,51	701,21	538,6	84,74	34,3
8 - 2006	739,11	704,81	544,37	84,49	34,3

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Tabulka č. 24: Státní dluh v roce 2006 – 2010 (v mld Kč)

Období	Dluh celkem	Cenné papíry	Zahraníční CP	DCPP **	ZCP P ***	Přímé úvěry
9– 2006	746,33	712,04	84,56	0	0	34,3
10– 2006	734,43	697,81	84,52	0	0	36,62
11– 2006	762,78	726,08	84,34	0	0	36,7
12– 2006	802,49	763,39	84,11	0	0	39,1
1– 2007	811,25	774,55	84,24	0	0	36,7
2– 2007	821,65	784,94	84,29	0	0	36,7
3– 2007	811,74	775,04	84,2	0	0	36,7
4– 2007	831,61	793,17	84,04	0	0	38,43
5– 2007	833,35	794,92	84,06	0	0	38,43
6– 2007	856,05	817,62	84,04	0	0	38,89
7– 2007	858,42	819,52	84	0	0	38,89
8– 2007	832,85	793,96	84,08	0	0	38,74
9– 2007	842,72	803,98	83,93	0	0	38,74
10– 2007	857,85	819,11	83,71	0	0	38,74
11– 2007	882,54	843,8	83,66	0	0	38,74
12– 2007	892,35	853,6	83,69	0	0	38,74
1– 2008	896,79	858,01	83,79	0	0	38,78
2– 2008	885,95	847,19	83,62	0	0	38,76
3– 2008	860,32	824,4	83,66	0	0	35,92
4– 2008	867,66	831,74	83,48	0	0	35,92
5– 2008	880,79	837,71	83,42	0	0	43,08
6– 2008	933,52	893,81	131,56	0	0	39,71
7– 2008	943,06	900,22	131,35	0	0	42,85

8- 2008	954,76	909,84	132,89	0	0	44,91
9- 2008	925,75	879,91	133,07	0	0	45,84
10- 2008	948,34	902,5	133,75	5,94	0	46,84
11- 2008	981,27	934,44	135,18	19,87	0	46,84
12- 2008	999,81	953	137,87	27,91	0	46,81
1- 2009	1003,13	956,05	140,11	34,68	0	47,08
2- 2009	999,44	952,37	140,06	39,31	0	47,08
3- 2009	1000,51	953,28	138,38	48,26	0	47,24
4- 2009	1035,87	987,73	137,29	57,53	0	48,13
5- 2009	1111,09	1062,96	177,38	64,3	0	48,13
6- 2009	1137,26	1086,04	175,63	71,4	0	51,23
7- 2009	1131,77	1080,2	174,38	71,4	0	51,57
8- 2009	1144,19	1090,7	173,73	79,69	0	53,49
9- 2009	1167,71	1114,58	173,06	87,26	0	53,13
10- 2009	1207,3	1151,37	177,08	92,39	6,95	55,93
11- 2009	1177,15	1119,03	184,9	92,39	6,86	58,12
12- 2009	1178,24	1120,33	186,07	92,39	6,95	57,91
1- 2010	1184,88	1126,97	185,67	92,39	6,89	57,91
2- 2010	1191,89	1133,33	185	92,39	6,82	58,56
3- 2010	1216,76	1156,7	183,13	92,39	6,68	60,06
4- 2010	1205,91	1145,85	183,54	92,39	6,71	60,06
5- 2010	1227,43	1167,37	184,09	92,39	6,7	60,06
6- 2010	1246,13	1185,43	185,76	92,39	6,74	60,69
7- 2010	1283,05	1221,6	181,95	92,39	6,51	61,45

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

** domácí cenné papíry s plovoucí sazbou

*** zahraniční cenné papíry s plovoucí sazbou

Tabulka č. 25: Státní dluh v roce 2010 – 2013 (v mld Kč)

Období	Dluh celkem	Zahran iční CP	DCPP **	ZCP P ***	Spoř i cí dluho pisy	Přím é úvěry
8-2010	1304,52	182,94	92,39	6,52	0	61,45
9-2010	1384,8	230,6	92,39	6,46	0	62,39
10-2010	1331,5	230,38	92,39	6,46	0	65,39
11-2010	1336,49	232,55	92,39	6,54	0	67,39
12-2010	1344,06	233,72	92,39	6,58	0	67,19
1-2011	1357,74	228,77	98,78	7,27	0	67,19
2-2011	1381,34	229,4	98,78	7,31	0	67,19
3-2011	1404,42	230,05	105,67	7,36	0	66,83
4-2011	1386,33	228,24	116,45	7,26	0	80,23
5-2011	1404,36	230,63	123,01	7,36	0	67,43
6-2011	1412,92	229,78	123,01	7,3	0	67,22
7-2011	1417,23	229,83	129,86	7,26	0	68,12
8-2011	1428,33	229,17	129,86	7,23	0	69,52
9-2011	1456,79	232,69	137,65	7,43	0	69,52
10-2011	1439,22	232,44	145,12	7,44	0	69,95
11-2011	1491,63	235,21	145,12	7,6	20,43	70,95
12-2011	1499,37	238,01	146,15	7,74	20,43	71,32
1-2012	1519,21	234,98	154,34	7,56	20,43	71,32
2-2012	1588,32	282,42	158,07	7,45	20,43	71,32
3-2012	1613,04	281,05	164,67	7,42	20,43	70,97
4-2012	1601,15	282,64	132,97	7,58	20,41	70,97
5-2012	1621,62	288,2	139,97	7,71	20,41	79,07
6-2012	1635,71	287,69	149,98	7,68	35,71	77,86
7-2012	1636,47	285,9	153,17	7,58	35,71	70,66
8-2012	1630,8	283,37	156,19	7,45	35,71	70,67
9-2012	1652,32	283,37	163,27	7,46	35,71	68,46

10-2012	1631,06	303	167,6	7,52	35,71	68,7
11-2012	1629,08	303,9	172,81	7,58	26,29	69
12-2012	1667,63	302,74	172,81	7,54	56,21	70
1-2013	1685,93	305	176,54	7,69	56,21	70,53
2-2013	1703,82	305,32	176,84	7,69	56,21	74,36
3-2013	1715,57	306,01	180,23	7,72	56,21	69,65
4-2013	1731,21	305,99	184,21	7,74	56,18	70,92
5-2013	1717,12	305,17	186,52	7,71	56,18	72,6
6-2013	1678,1	306,78	188,95	7,79	73,78	67,78
7-2013	1681,94	306,21	192,19	7,76	73,75	71,05
8-2013	1680,47	305,43	198,87	7,72	73,75	70,63
9-2013	1653,47	305,42	203,15	7,72	73,74	69,46
10-2013	1674,14	305,14	203,24	7,72	73,74	73,52
11-2013	1686,88	315,43	203,24	8,22	73,87	74,65
12-2013	1683,34	315,45	203,24	8,23	87,58	71,51

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

** domácí cenné papíry s plovoucí sazbou

*** zahraniční cenné papíry s plovoucí sazbou

Tabulka č. 26: Vývoj nákladů dluhové služby (v mld Kč)

Rok	Domácí dluh	Zahran. dluh	Celkem	Meziroční změna (v %)
1993	10,74	4,32	15,07	
1994	9,74	3,94	13,68	- 9,22
1995	9,41	3,85	13,27	- 3
1996	11,69	2,35	14,04	5,8
1997	15,64	1,95	17,59	25,28
1998	17,28	1,27	18,54	5,4
1999	15,21	0,9	16,1	- 13,16
2000	16,81	0,57	17,38	7,95

2001	16,54	0,45	16,99	2,3
2002	18,3	0,33	18,63	- 8,8
2003	20,92	0,41	21,33	14,49
2004	26,07	0,69	26,76	25,46
2005	22,95	2,38	25,33	- 5,34
2006	28,17	3,34	31,51	24,4
2007	29,5	4,48	33,98	7,84
2008	31,68	5,89	37,51	10,39
2009	35,34	9,02	44,12	17,62
2010	25,34	10,36	35,62	- 19,27
2011	34,25	10,73	44,97	26,25
2012	30,74	10,33	41,06	- 8,69
2013	37,04	13,53	50,56	23,16

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

Tabulka č. 27: Úrokové náklady k veřejnému dluhu (v mld Kč)

Rok	Veřejný dluh	Úrokové náklady
1993	158,85	15,07
1994	157,25	13,68
1995	154,39	13,27
1996	155,16	14,04
1997	173,14	17,59
1998	194,68	18,54
1999	228,36	16,1
2000	289,32	17,38
2001	345,04	16,99
2002	395,9	18,63
2003	493,18	21,33
2004	592,9	26,76
2005	691,18	25,33

2006	802,49	31,51
2007	892,35	33,98
2008	999,44	37,51
2009	1178,24	44,12
2010	1344,06	35,62
2011	1499,37	44,97
2012	1667,63	41,06
2013	1683,34	50,56

Zdroj: Ministerstvo financí, vlastní úprava

8.2 Anketa

Dobrý den,

následující dotazník bude součástí bakalářské práce na téma Analýza veřejného dluhu ČR. Dotazník si klade za cíl zjistit všeobecné povědomí o problematice veřejných dluhů v ČR. Prosím o odpovědi na základě Vaší prvotní myšlenky, bez vyhledávání informací na internetu nebo z jiných zdrojů.

Děkuji za vyplnění dotazníku.

Michal Krumphanzl

Q1) Je pro Vás důležité znát stav veřejných dluhů?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne

Q2) Máte o vývoji zadlužování ČR dostatek informací z médií?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne

Q3) Vyhledáváte si aktivně informace o stavu veřejného dluhu?

- ano, pravidelně
- ano, příležitostně
- ano, výjimečně
- ne, nikdy

Q4) Bez ohledu na předešlé otázky, jak byste hodnotil(a) současný stav veřejných dluhů?

- velmi dobrý
- spíše dobrý
- spíše špatný
- velmi špatný
- nemohu posoudit

Q5) Na základě Vašich znalostí, jak byste hodnotil(a) současný stav veřejného dluhu ČR v porovnání se stavem před deseti lety?

- výrazně pozitivnější
- mírně pozitivnější
- mírně negativnější
- výrazně negativnější
- nemohu posoudit

Q6) Zohledňujete při výběru, které politické straně dáte hlas, její postoj k zadlužování ČR?

- určitě ano
- spíše ano
- spíše ne
- určitě ne

- voleb se neúčastním

Q7) Na závěr několik otázek o Vás. Jste:

- muž
- žena

Q8) Do jaké věkové kategorie patříte?

- do 24 let
- 25 – 40 let
- 41 – 59 let
- 60 let a více

Q9) Jaká je Vaše současná ekonomická aktivita?

- zaměstnanec
- podnikatel (OSVČ)
- jinak ekonomicky aktivní
- student
- důchodce
- nezaměstnaný

Q10) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- základní škola
- střední škola bez maturity
- střední škola s maturitou
- vysoká škola